150 DE ANI DE LA REVOLUȚIA ROMÂNĂ DIN TRANSILVANIA, 1848-1849

În această zi sfântă de 20 iunie 1999, unică pentru generaţia noastră, noi, cei adunaţi aici, sub bolta albastră a cerului Vidrei de Sus, lângă casa în care a văzut lumina zilei, în urmă cu 175 de ani, Craiul Munţilor - îmbărbătaţi de nobilele idealuri pentru care a luptat şi s-a jertfit Iancu şi ai săi, dăm următoarea Proclamaţie către Ţară:

Proclamația Moților către Țară

Fraţilor!

Astăzi, la casa Iancului, ne-am adunat nu numai să sărbătorim împlinirea a 175 de ani de la naşterea lui Avram Iancu, ci mai ales să regăsim împreună spiritualitatea care să contribuie la renaşterea, la deşteptarea noastră ca neam şi ţară, la regăsirea speranţei şi încrederii în noi înşine.

Această zi reprezintă un prilej minunat să ne aducem aminte de viaţa, faptele şi idealurile lui Avram Iancu.

La numai 24 de ani, Avram Iancu, coborâtor din nobila viţă moţească, era deja un bărbat matur, înzestrat cu o vie şi pătrunzătoare inteligenţă, cu credinţa nestrămutată în justeţea cauzei neamului său, personalitate ce a unit în jurul său pe toţi românii.

Dacă Vidra este un Olimp, Ţebea un Altar, iar Moţii şi Apusenii un Templu, se cere imperativ ca să fim uniţi, demni şi hotărâţi, să ne urmăm eroii şi să le cinstim faptele.

Iată de ce, aici, în acest loc sfânt, declarăm acum, mai mult ca oricând, că trebuie să ne facem datoria de a pune în adevărata sa valoare personalitatea, faptele şi viaţa lui Avram Iancu şi să-i urmăm pilda eroică.

Suntem datori să analizăm prezentul şi viitorul ţării noastre prin prisma gândurilor şi idealurilor pe care le-au avut Avram Iancu şi ceilalţi mari bărbaţi ai neamului.

Desigur, istoria a mers înainte, România de azi este liberă şi democrată, dar România este departe de prosperitatea pe care ne-o dorim noi şi pe care au visat-o înaintaşii noştri, în frunte cu Avram Iancu.

În România de astăzi, morala şi legea sunt departe de a fi respectate. Valorile ţării au fost bulversate, iar politicianismul şi jocurile de interese domină viaţa noastră economică şi socială.

Iată de ce, la aniversarea lui Avram Iancu, suntem obligaţi să luăm atitudine, să ne unim într-o forţă civică care, sub deviza "Uniţi şi demni pentru neam şi ţară", să ne aducă pe drumul cel bun şi drept.

Marile organizaţii civice ale moţilor, Uniunea Munţii Apuseni, Societatea "Avram Iancu" şi Liga primarilor din Munţii Apuseni vor milita pentru renaşterea culturală şi dezvoltarea economică a Munţilor Apuseni şi a întregii ţări, pentru respectarea cu sfinţenie a legii, pentru realizarea unui sistem bazat pe competenţă, tinereţe şi cutezanţă, pentru unitatea tuturor românilor, indiferent de interese, partid politic sau locul şi ţara în care trăiesc.

A venit vremea să acţionăm toţi ca unul, uniţi şi demni pentru neam şi ţară.

A venit vremea să împlinim visul lui Avram Iancu!

Uniunea Munţii Apuseni **Societatea "Avram Iancu",**
Liga Primarilor din Munţii Apuseni

„Unicul dor al vieţii mele este să-mi văd naţiunea fericită" (Avram Iancu)

Numarul 2 (14)
iulie 1999

Iancule Mare

Publicaţie editată de Societatea „Avram Iancu" din România

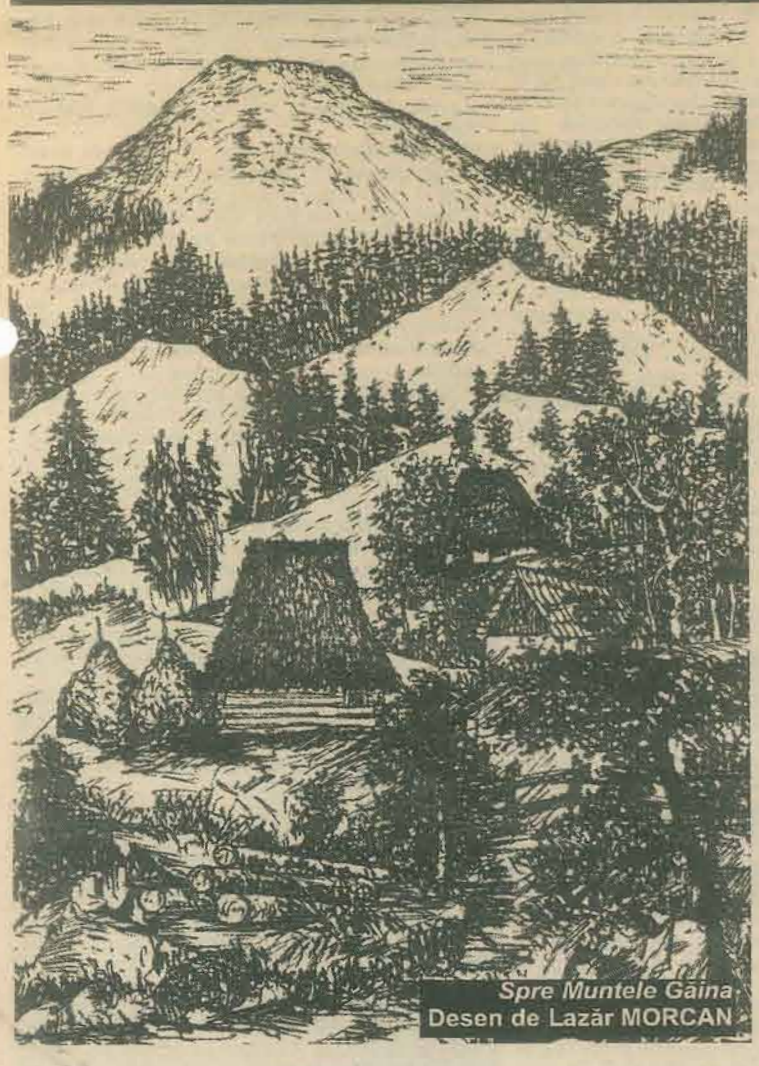

Spre Muntele Găina
Desen de Lazăr MORCAN

La Vidra şi la Câmpeni, Avram Iancu a fost cinstit pe măsura faptelor

Este o vorbă românească: "Bate fierul până este cald". Am lăsat intenţionat să treacă câteva zile de la marea sărbătoare organizată în oraşul Câmpeni şi comuna Avram Iancu pentru eroul nostru naţional, împlinirea a 175 de ani de la naştere, pentru a vedea care sunt ecourile. Ne face o deosebită plăcere să constatăm că ele sunt bune. Atât prin viu grai, cât şi în presă, ca de altfel şi în celelalte mijloace de informare în masă. Aprecierile au fost şi sunt pozitive.

Cei care ne-am ocupat în mod direct de realizarea manifestărilor dedicate Crăişorului, respectiv: Uniunea Munţilor Apuseni, Societatea cultural-patriotică "Avram Iancu" şi Liga primarilor din Munţii Apuseni, ne-am luat o mare răspundere şi suntem mândri că nu am pătat demnitatea şi onoarea lui Avram Iancu. Era o mare greşeală, o pată ruşinoasă dacă programul nu se realiza, dacă personalitatea eroului era folosită pentru propagandă politică. Nu a fost aşa şi este bine. Am spus-o răspicat că a organiza manifestări, a veni şi a vorbi despre Avram Iancu, este o mare cinste, dar şi o mare răspundere. Ne bucurăm că acest mesaj al nostru a avut ecoul scontat.

Participarea în oraşul Câmpeni la depunerea de coroane şi jerbe de flori, a unor importante delegaţii de la aproape toate partidele politice existente pe eşichierul judeţean, atât la putere, cât şi din opoziţie, fără a avea pretenţia celui dintâi, ne-a dovedit că putem trăi, munci şi lupta împreună sub aceeaşi deviză sfântă: "Uniţi şi demni pentru neam şi ţară".

Momentul grandios al manifestărilor l-a constituit Casa lui Avram Iancu. Nici nu se putea altfel. Unde poţi mai bine simţi pe Iancu, decât acolo unde se găseşte leagănul, masa şi casa, glia lui strămoşească?

(continuare în pagina 5)

Ioan Viorel SICOE, primarul oraşului Câmpeni,
preşedinte al Ligii primarilor din Munţii Apuseni

Sărbătoare la Mărișel

În organizarea Societăţii Avram Iancu, Primăriei Mărişel, Consiliului Judeţean Cluj şi Primăriei Cluj-Napoca, la Mărişel s-a desfăşurat duminică, 11 iulie 1999, a XXX-a ediţie a tradiţionalei serbări populare "Avram Iancu", în prezenţa a mii de locuitori ai Munţilor Apuseni, a conducerii Societăţii Avram Iancu, în frunte cu preşedintele ing.Constantin Sicoe, a reprezentanţilor mai multor filiale ale Societăţii Avram Iancu, a Excelenţei sale dl. consul Ioan Curtean de Hondol-preşedintele Comitetului de organizare a manifestărilor prilejuite de aniversarea a 175 de ani de la naşterea lui Avram Iancu, a conducerii Uniunii Munţii Apuseni, în frunte cu preşedintele conf.univ.dr.Emil Luca, a conducerii Consiliului Judeţean Cluj, în frunte cu preşedintele prof.univ.dr.Victor Romulus Constantinescu, a conducerii Primăriei Cluj-Napoca, în frunte cu primarul Gheorghe Funar, a reprezentanţilor Armatei, a mai multor parlamentari şi reprezentanţi ai partidelor politice şi ai presei.

Momentul central al manifestărilor l-a constituit dezvelirea, în curtea şcolii din Mărişel, a bustului în bronz al destoinicei luptătoare de acum 150 de ani, Palaghia Roşu, operă a cunoscutului sculptor clujean Emil Creţu. Lucrarea a fost turnată în bronz la Turnătoria Metalul din Cluj-Napoca, manager Petrişor Târlea, bronzul fiind asigurat de Societatea Avram Iancu.

Sărbătoarea a continuat la Crucea Iancului, unde s-a oficiat un Te Deum şi au fost depuse coroane de flori. Au rostit cuvântări primarul Mărişelului, Ioan Mariş, cel care a fost sufletul întregii manifestări, prof. Nicolae Steiu, prof.Teodor Sandor, ing.Constantin Sicoe-preşedintele Societăţii Avram Iancu, prof.univ.dr.Victor Romulus Constantinescu-preşedintele Consiliului Judeţean Cluj, prof.univ.dr.Grigore Zanc-preşedintele Filialei Cluj a PDSR, senatorul Costică Ciurtin-din partea PNR, dr.Ioan Mihai Năstase-din preşedintele filialei Cluj a PRM, Excelenţa Sa dl.consul Ioan Curtean de Hondol, deputatul Iuliu Păcurariu-din partea PD, primarul Clujului-Gheorghe Funar.

Au evoluat apoi, pe scena în aer liber, ansamblurile "Flori de Maramureş"al Filialei Vişeu a Societăţii Avram Iancu, "Dor Transilvan" al RATUC,"Nepoţii Iancului" din Huedin, orchestra "Doina Iancului", precum şi soliştii: Maria Marcu, Dumitru Sopon, Nicolae Sabău, Mariana Morcan, Geogeta Fârţală Florea, Mihai Mariş, Traian Ilea, Valeria Codorean, Maria Lobonţ, Angela Mihai Nistor.

E.L.AVRAM

Despre oamenii din Apuseni

Oamenii din Munţii Apuseni
Şi-au văzut şi-şi văd de treburile lor frumoase,
S-au înfipt în munţi ca nişte steni,
Nu s-au bătut s-ajungă la mese fastuoase.

Unii îi socoteau, pentru statornicie, de capete, cam tari,
Şi nu puteau pricepe cum trăiesc în munţi,
Nu-i pot înţelege nici azi că nu sunt panglicari
Şi că preferă să trăiască acolo cu soarele pe frunţi.

Ei fac ce au făcut străbunii lor în vremi de pace:
Cioplesc obezi, croiesc ciubără
Şi încrustează cu custura lemnul, cum le place
S-ajungă vasele cât mai frumoase jos în ţară.

Şi mai fac ceva; s-adună vara, o dată pe an
Pe muntele Găina, la Târgul de fete,
Să petreacă împreună cum n-au petrecut şohan
Şi să închine un pocal fără să se-mbete.

Vasile COPILU-CHEATRĂ

Pelaghia ROȘU

Numarul 2 (14)
iulie 1999

Mărisel - istorie vie

Pătrunzând în şirul de munţi ce străjuiesc văile Someşului şi Arieşului, ajungi curând la poarta de intrare în Ţara de piatră - întinsa platformă a Mărişelului, şi vezi în depărtare bătrânii munţi cenuşii ce-şi sprijină crestele de albastrul cerului. Acolo sus, pe vârfuri pustii, unde munţii înfruntă norii vrăşmaşi, a urcat în urmă cu 400 - 500 de ani familia ciobanului Mariş. Turmele de oi şi vite păşteau libere ierburile poienilor şi beau apa cristalină a izvoarelor. A fost urmat curând de alţi ciobani şi cu toţii au început lupta grea cu o natură vitregă, cu un pământ pietros şi neroditor.

La început au defrişat părţi din păduri, şi-au ridicat "muietori" şi fiind harnici şi întreprinzători, isteţi şi curajoşi, au transformat pădurea în păşune pentru oi şi vite, păşunea în ogoare pe care au început să cultive cartofi, secară şi ovăz. Aşa s-a născut localitatea noastră Mărişel.

Deoarece preţuiau munca, iubeau libertatea şi urau nedreptatea, mărişenii au avut, asemenea întregului neam, un trecut zbuciumat.

Au participat la luptă în oastea iobagilor condusă de Horea, şi-au apărat locurile natale în vremea de cumpănă şi frământare a anilor 1848 - 1849, s-au opus şi au alungat din munţii lor dragi trupele hortiste în septembrie 1944.

În anii comunismului la Mărişel a început o nouă filă a istoriei. Din căsuţele răsfirate printre brazi, fii moţilor s-au îndreptat spre cele cinci şcoli pentru a primi lumina cărţii. Părinţii lor neştiutori de carte au început şi ei meşteşugul descifrării literelor. În locul opaiţului au aşezat radioul şi pentru că nu aveau localuri corespunzătoare, au ridicat cu braţele lor harnice trei şcoli, un cămin cultural, sediul primăriei, două localuri pentru magazine, un dispensar uman şi un sediu pentru lucrătorii M.I.

Mii şi mii de oameni veterani ai marilor şantiere ale patriei au sărit în ajutorul mărişenilor şi au înscris o nouă pagină din istoria Mărişelului - lupta cea mare a omului, ajutat de maşini, cu roca dură a muntelui, construind căile de acces, barajele în vederea captării şi dirijării apelor spre centralele hidroelectrice de la: Mărişel, Tarniţa şi Someşul Cald.

Spinarea unui munte despădurit de veacuri şi acoperit de o iarbă măruntă pătată pe alocuri cu dreptunghiurile negre ale ogoarelor s-a deşteptat la o nouă viaţă, dar pe măsură ce constructorii au plecat spre alte obiective energetice viaţa noastră a devenit aproape ca înainte. Nu mai suntem constructori ci crescători de animale, agricultori şi

forestieri. Drumurile făcute cu atâta trudă şi sudoare nu se mai îngrijesc pentru că nu sunt bani şi se distrug. Magazinele sunt rar căutate pentru că consătenii meu nu au bani. Am primit prin lege drepturi pentru a folosi lemnul din pădurea statului, însă guvernanţii îngrădesc, micşorează, ba chiar nu vor să ne dea posibilitatea comercializării materialului lemnos pentru a câştiga banii cu care să ne aprovizionăm cu cele necesare traiului. Dacă cu noi sunt foarte severi, cu asociaţiile române şi străine care comercializează materialul lemnos sunt îngăduitori, ba chiar îi lasă să exploateze pădurea într-un mod sălbatic. Falnicii brazi şi molizi sunt tăiaţi fără milă şi transportaţi la Borş, unde după ce sunt vămuiţi trec hotarele ţării aşa cum s-a întâmplat în urmă cu 60 - 100 de ani. Copiii noştri nu au condiţiile de învăţare pe care le aveau înainte de 1989, astfel că rândurile neştiutorilor de carte se îngroaşe alarmant.

Deşi greutăţile vieţii ne apasă mereu, noi nu am uitat cine am fost şi cine suntem. Ne iubim obârşia dacoromană, neamul nostru românesc şi pământul sfânt al patriei. Nu am uitat jertfa supremă a înaintaşilor pe care îi păstrăm în inimile şi sufletele noastre. Mereu ne amintim şi ne vom aminti de strămoaşa noastră Pelaghia Roşu care, în fruntea femeilor, a participat alături de suflarea Mărişelului şi a luptat pentru apărarea gliei străbune şi alungarea cotropitorilor.

Am propus, şi Consiliul Naţional al Societăţii "Avram Iancu" din România a cuprins în planul său de activitate, ridicarea unui monument în cinstea eroinei noastre. De la vorbe şi scris s-a trecut la fapte şi, la 10 iulie 1994, s-a sfinţit locul pentru construirea acestui monument. A urmat o perioadă grea pentru adunarea sumelor băneşti care să ne asigure realizarea acestui gând măreţ. S-a muncit mult şi de către mulţi. Mulţumim lui Dumnezeu că la aniversarea a 175 de ani de la naşterea lui Avram Iancu, a 150 de ani de la luptele purtate pe meleagurile noastre, şi la 199 de ani de la naşterea Pelaghiei am reuşit să dezvelim şi să sfinţim monumentul eroinei de la muntele Grohotu şi Fântânele, în ziua de 11 iulie 1999. De acum Pelaghia va veghea, din curtea şcolii a cărui nume îl poartă, asupra noastră şi ne va îmbărbăta pentru a ne cinsti neamul şi eroii.

Prof. Ioan MARIŞ,
Primarul comunei Mărişel,
Preşedintele subfilialei Mărişel a Societăţii "Avram Iancu"

Pelaghia Roșu - mit, legendă și adevăr -

Într-un sat de munte, la 50 km depărtare de Cluj-Napoca şi Huedin, căruia îi spune Mărişel, trăia înainte de anul 1800 un ţăran fruntaş, cu ştiinţă de carte, lucru foarte rar pe timpurile acelea. Acest ţăran, Dufle Ioan, jude al satului, şi-a câştigat stima şi dragostea moţilor deoarece suferea alături de ei când erau năpăstuiţi şi nu le putea face o judecată dreaptă. În casa acestui om vrednic şi drept, gata oricând să-şi rupă de la gură pentru a ajuta pe cei asupriţi de stăpânirea de atunci, s-a născut în anul 1800, singurul lui copil, o fetiţă bălaie şi tare necăjit a fost bietul părinte la naşterea fetiţei, deoarece îşi dorea un băiat care să-i fie sprijin şi nădejde la bătrâneţe.

Copilăria

Fetiţa creştea văzând cu ochii, iar tatăl său şi-a revărsat întreaga sa dragoste asupra ei, învăţând-o să citească cărţi româneşti pline de învăţătură.

Crescând, fetiţa şi-a dat seama că ceea ce citeşte din cărţi nu este adevărat, că în lumea de atunci era multă nedreptate şi suferinţă. Vedea pe moţii care veneau cu jalbe la judele lor, amărâţi şi foarte nemulţumiţi. A înţeles că deşi trăiau la munte, moţii nu puteau folosi bogăţiile plaiurilor natale. Aceasta o face ca de mică copilă să fie potrivnică acestei nedrepte judecăţi. Iată o întâmplare din copilăria ei:

Într-o seară se pomeneşte judele cu jandarmii la poarta sa, ce aduceau în căruţă trei moţi legaţi fedeleş. Cum alergaseră vreo trei zile după ei şi le era foame, au intrat în casă şi au cerut de mâncare. Fără să stea mult pe gânduri, când jandarmii erau în casă şi mâncau, Pelaghia s-a furişat în şură, a luat o custură ruginită şi cât ai clipi din ochi a tăiat funiile cu care erau legaţi moţii, iar până să prindă de veste jandarmii, pe aceştia i-a înghiţit pădurea. Constatând că nu mai au pe nimeni în căruţă, jandarmii s-au repezit asupra judelui, care nu era vinovat cu nimic, silindu-l să mărturisească cine i-a eliberat pe moţii legaţi. Fetiţa n-a putut răbda ca tatăl său să cadă în vina sa, a păşit hotărâtă spre jandarmi şi le-a spus: "Eu i-am scăpat! Pe mine să mă duceţi la temniţă, nu pe tata, tâlharilor!" Jandarmii n-au vrut să creadă şi considerând că judele a pus pe cineva să-i elibereze, l-au ridicat să-l ducă la închisoare. Când să iasă din curte, Pelaghia s-a apropiat de tatăl său şi căzându-i la picioare plângând, l-a rugat: "- Iartă-mă, tată! Le-am dat drumul pentru că nu erau vinovaţi..." Tatăl nu i-a zis nimic, a sărutat-o pe frunte şi i-a făcut cu ochiul zâmbind, pentru că nu putea să-i spună de faţă cu jandarmii: "- Bine ai făcut, dragul tatii!"

La Budapesta

Deoarece fetiţa nu mai avea ce şi cum să înveţe pe meleagurile sale natale, judele s-a gândit să ducă fata la alte şcoli. Socotind că împotriva asupritorilor nu poţi lupta cu folos decât fiind mai pregătit decât ei, s-a hotărât să ducă fetiţa chiar la Budapesta, unde îi va fi greu să înveţe, dar unde erau cele mai înalte şcoli atunci.

Pelaghia a fost primită foarte lesne la una dintre cele mai mari colegii, ungurii fiind foarte bucuroşi că românii îşi dau copiii la şcolile maghiare, crezând greşit că în acest fel îşi vor uita limba şi neamul. Aşa s-a pomenit Pelaghia departe de munţii şi pădurile ei dragi, de familie şi de mărişenii ei, pe care nu-i putea uita. Seara, după ce fetele de nobili se culcau, ea plângea de dorul locurilor natale. La început, colegele îşi băteau joc de ea, zicându-i: "...valahă, ţoapă puturoasă..." În bancă nu voiau să stea cu ea. Multe a mai îndurat şcolăriţa noastră până s-a obişnuit şi nu i-a mai păsat de ele. I-a venit însă, curând apă şi la moara sa, să râdă şi ea de îngâmfatele ei colege.

Într-o zi a sosit la colegiul lor, ministrul şcolilor. Acesta s-a plimbat din clasă în clasă ascultând fetele. Când a ajuns în clasa Pelaghiei era tare cătrănit pentru că nu i s-au dat răspunsurile dorite. Începe ascultarea. Fetele nobile nu pot răspunde nimic, parcă au încremenit. Întrebările ministrului rămân fără răspuns. Atunci moaţa noastră îşi ia inima în dinţi, cum se spune, se ridică şi printr-o vorbire clară şi răspicată răspunde la întrebări. Colegele ei nobile, care au râs şi şi-au bătut joc de ea, au înmărmurit auzind-o ce frumos răspunde. Ministrul s-a înseninat. I-a mai pus câteva întrebări şi primind acelaşi răspuns corect şi frumos, l-a determinat să meargă la ea s-o felicite şi să-i pună în piept o decoraţie pentru diligenţă şi purtare. Mândru, şi pentru a o da pildă tuturor colegiilor, a întrebat-o cum o cheamă. "- Pelaghia Roşu", vine răspunsul. Surprins, o întreabă din nou. "- Cum, dumneata nu eşti nobilă?" "- Nu, sunt valahă... moaţă şi sunt mândră că m-am născut din ţărani români". Spre ieşire, din uşă, ministrul s-a adresat fetelor nobile: "...Să vă fie ruşine, că v-a întrecut o valahă, o ţoapă..."

Seara, în dormitor, eleva decorată a plâns din nou, dar nu de jale, ci de bucurie că le-a făcut de râs pe colegele ei.

În acel colegiu Pelaghia a stat trei ani, după care s-a întors în Mărişel.

În focul luptelor şi al victoriilor

În vremurile acelea de cumpănă şi frământare, 1848 - 1849, Munţii Apuseni, singurul pământ românesc neocupat, a fost apărat eroic de moţii conduşi de Avram Iancu, prefecţii şi tribunii săi.

La 1 februarie 1849 s-a dat prima bătălie la Mărişel. Femeile conduse de Pelaghia Roşu ajută pe ai lor care, atacând din trei direcţii, pun pe fugă duşmanul.

Dorinţa de pace, dar şi hotărârea fermă pentru apărarea gliei străbune reiese din scrisoarea pe care obştea Mărişelului o trimite la 4 februarie 1849 unui maior ungur ce staţiona cu armata la Gilău: "... Noi alta nu voim, fără precum nu stricăm pe nime, aşa nici pe noi să nu ne strice nime... Acesta e adevăr sfânt şi drept... Pentru noi, Dumnezeu priveghează... Noi odată cu capul nu ne dăm, măcar ce va da Dumnezeu să fie... noi până la un picur de sânge nu ne dăm..."

Gândurile curate ale scrisorii nu sunt luate în considerare şi la 20 februarie o oaste de honvezi vine din nou la Gilău cu gândul să rupă cordonul de apărare al Munţilor Apuseni, pe la Mărişel. Obştea Mărişelului i-a aşteptat pe vârful Bătrâna. Bravele femei conduse de Pelaghia îndemnau bărbaţii la luptă sunând din tulnic şi creând panică în rândul duşmanilor. Lupta a durat şase ore. Dându-i seama că nu pot înainta, honvezii se retrag, lăsând pe câmpul de luptă 13 morţi, iar răniţii i-au dus în patru căruţe. Mărişenii şi-au plâns şase morţi, iar patru case, trei şure le-au fost arse, şi 30 de vite furate.

Pentru a răzbuna înfrângerea, aş înfăptui gândurile de pătrundere în munţi pentru a învinge moţii conduşi de Avram Iancu, vin din Gilău, la 12 martie 1849, 1.600 de honvezi având şi armament greu. Sunt aşteptaţi de mărişenii centurionului Indrei Roşu şi de femeile conduse de Pelaghia, mama lui Indrei. Lupta a fost crâncenă şi s-a terminat cu înfrângerea cotropitorilor.

La 5 mai 1849 este atacat satul Lăpuşteşti. Locuitorii satului se retrag, fiind puţini, deoarece mărişenii nu i-au putut ajuta, neputând trece peste apele Someşului Cald, prea mari.

Avram Iancu, prefecţii şi tribunii săi, s-au opus cu piepturile şi viaţa lor barând înaintarea cotropitorilor şi învingându-i pe aceştia.

Gândul de a pătrunde în munţi pe la Mărişel nu este abandonat. Duşmanul se pregăteşte şi atacă din nou cu 3000 de honvezi şi 5 tunuri, în frunte având-l comandant pe Paul Vaşvary. Acesta s-a născut în anul 1827, dintr-o familie a unui preot greco-catolic din Nyir Vaşvar, judeţul Satu Mare şi se numea Feer Pall. Şi-a luat numele Vaşvary după localitatea de naştere, iar prin şcoală a fost deznaţionalizat. Prins în idealurile revoluţiei de la 1848, redactează cu alţi tineri din Budapesta cele 12 puncte ale programului revoluţiei maghiare în care, din păcate, la punctul 12 se prevedea unirea Transilvaniei cu Ungaria, se încălca grosolan voinţa românilor.

În ianuarie 1849, guvernatorul Ungariei îl autorizează să organizeze în judeţele Bihor şi Satu Mare trupe mobile cunoscute sub numele de Bacskay Csapat, cu care a atacat satele româneşti. Din scrisoarea trimisă în aprilie 1849 lui Kossuth ne dăm seama ce intenţii avea Vaşvary: "...Să întindem prietenește o mână către cei înţelegători, dar în cealaltă să sclipească sabia nemiloasă a răzbunării. Ne silim a-i convinge cu vorbe şi cu proclamaţii. Dar asupra celor care nu se convertesc şi continuă răscoala pronunţăm sentinţa: acest neam a fost exterminat...

Oastea maghiară porneşte din Huedin spre Mărişel. Prin acţiuni îndrăzneţe, Pelaghia Roşu află intenţiile şi de ce forţă dispune duşmanul şi le face cunoscut lui Nicolae Cortes şi Iacov Olteanu, trimişi de către Avram Iancu în ajutorul mărişenilor.

Cotropitorii au transformat în cenuşă satele Râul Călatei şi Ghiurcuţa, iar la 2 iulie 1849 ard Mărişelul. Locuitorii din satele pârjolite erau concentraţi la Fântânele, de unde, la 5 iulie alungă un grup de 400 cercetaşi ai duşmanului. Tribunii trimişi de Avram Iancu au organizat pe cei 123 vânători, 137 lăncieri şi pe locuitorii satelor din jur în trei mici detaşamente pe care le aşează în trei puncte importante pe unde trebuiau să treacă ungurii. La 6 iulie 1849, pe la ora 11, oastea maghiară observă dispozitivul românesc şi îndreaptă împotriva lui un violent foc de tunuri şi puşti. Neavând muniţie suficientă, tribunii comandă oamenilor lor să se culce la pământ, să nu tragă şi să lase duşmanul să se apropie. Când au ajuns preţ de 80 de paşi, s-au abătut din toate părţile asupra maghiarilor un potop de pietre, lemne, gloanţe. Femeile, conduse de Pelaghia Roşu, îşi îmbărbătau şi luptau alături de bărbaţi. Honvezii sunt îngroziţi, nu găsesc posibilităţi de fugă ca să scape cu viaţă. Paul Vaşvary este omorât de Todor Gavrilă din Măguri, mai toţi ofiţerii şi 850 de honvezi mor.

În cinstea acestei mari victorii, care pune capăt gândurilor duşmane de înfrângere a moţilor, s-a ridicat, în anul 1923, de către Gavril Crişan, ajutat de fraţii săi Vasile şi Ioan din Mărişel, o troiţă de piatră pe care citim: "Sau punem pumnul în pieptul furtunii sau pierim. Avram Iancu". În jurul acestei troiţe în fiecare an, în a doua duminică din luna iulie, se desfăşoară serbarea tradiţională dedicată lui Avram Iancu, Pelaghiei Roşu şi a tuturor moţilor.

Dumnezeu o cheamă pe eroina noastră în lumea dreptţilor, la 10 iulie 1870, când se afla în familia sa din Mărişel, uitată de stăpânire, dar înconjurată cu dragoste de mărişenii care o conduc pe ultimul său drum, spre cimitirul din sat.

De la stăpânire a primit o remuneraţie sărăcăcioasă, iar unicul său fiu, Indrei, mort la 23 februarie 1892, a fost decorat cu Crucea de Aur pentru merite, conform decretului guvernului din 7 octombrie 1850. Comitetul Femeilor Române din Abrud hotărăsc înlocuirea troiţei de lemn de la mormântul Pelaghiei cu una de piatră.

Într-o noapte a anului 1900, fără ştirea autorităţilor, troiţa de piatră este aşezată la locul cuvenit şi se poate vedea şi astăzi.

prof. Teodor SANDOR

Luptele de la Mărișel (februarie - iulie 1849)

De trei ori, în anul 1849, unităţile maghiare, la 26 februarie, 12 martie şi la 6 iulie, au încercat să-şi croiască drum spre inima Munţilor Apuseni folosind, dinspre Gilău spre Câmpeni, valea îngustă a Someşului Mic. Tot de atâtea ori ei au fost obligaţi să facă cale întoarsă. Locuitorii români ai satelor din zonă le-au blocat, cu multă dibăcie, drumurile, nereuşind să ajungă la Câmpeni.

Prima ciocnire a unităţilor maghiare cu mărişenii a avut loc la 26 februarie 1849, la locul numit "Vârful Bătrânei". Lupta a durat circa şase ore, lăncierii din Mărişel reuşind să respingă pe atacatori şi să înregistreze prima victorie. Inamicul a reuşit să incendieze trei case şi se captureze 30 capete de vite, "dar prada a fost plătită cu preţul a 13 morţi lăsaţi pe câmpul de luptă şi mai mulţi răniţi, care au fost urcaţi în patru căruţe şi aduşi la Gilău. Din rândul mărişenilor au căzut eroic, apărându-şi glia străbună şi libertatea, un număr de şase feciori" - consemnează istoricul Silviu Dragomir.

A doua bătălie a avut loc în luna martie 1849. În ziua de 12 martie 1849, Comandantul garnizoanei militare din Gilău a pus în mişcare spre Mărişel câteva unităţi militare, ale căror efective s-au ridicat la 1.600 oameni. La această luptă au participat şi femeile din Mărişel, circa 100, conduse de Pelaghia Roşu. Iată cum descrie această secvenţă Avram Iancu: "Pentru a putea însă să reziste cu o oarecare şansă unui duşman atât de numeros, părea necesar a-l face să creadă că avea să lupte cu o trupă mult mai numeroasă. Deci pentru a-l speria şi pentru a putea observa mai bine mişcările sale şi a da la timpul oportun semnalul de atac, o demonstraţie de pe înălţimea Muntelui Grohotu era absolut necesară". În acest scop au fost ocupate trei puncte de către locuitorii comunei, în locuri foarte vizibile. Au fost realizate mai multe baricade pe drumul de acces dinspre valea Someşului Rece către Mărişel, unele din ele apărate de locuitorii din Giuncuţa şi Mărişel. "Atunci se oferiră pentru această demonstraţie femeile bravilor munteni. Ele fură oarecum organizate în grabă - arată Avram Iancu - de Pelaghia Roşu, mama centurionului Roşu, comandantul locuitorilor", Femeile şi-au pus pălării în cap şi multe au încălecat pe cai spre a conduce în eroare la timpul potrivit trupele maghiare, executând o manevră cu scop de învăluire dinspre Muntele Grohot. Deruta a fost generală. Trupele inamice prinse şi blocate în faţa baricadelor au fost întâmpinate cu foc puternic, pietre şi bolovani din toate părţile, pe fundul văii înguste şi abrupte. Inamicul a lăsat pe câmpul de luptă 30 de morţi, între care un căpitan şi sergentul major Vitez Lajos. În râul Someşul Rece s-au mai înecat 100 dintre ei, mărişenii având numai 2 - 3 răniţi.

A treia luptă a avut loc în dimineaţa zilei de 6 iulie 1849, la locul numit "Fântânele", în hotarul comunei Mărişel, trupele maghiare fiind întâmpinate cu foc puternic de luptătorii tribunului Nicolae Corcheş, puşcaşii lui Iacob Olteanu şi luptătoarele conduse de Pelaghia Roşu, care şi-au făcut din nou datoria. Luptele au fost foarte crâncene. Sub tăişul topoarelor şi lăncilor au căzut Pal Vasvary, comandantul trupelor maghiare, supranumit "micul Kossuth", Bulrovsky, Erdely, Bathory şi peste 850 de soldaţi. Românii au avut patru morţi şi 42 răniţi.

A fost ultima încercare a trupelor inamice pentru a ocupa sediul Statului Major al trupelor lui Avram Iancu, care funcţiona acolo.

Astăzi, în locul numit "Fântânele", unde se află "Crucea Iancului", de mulţi ani buni se organizează serbarea populară tradiţională "Avram Iancu": Mărişel - Fântânele, ajunsă la a 30-a ediţie.

Col. Vasile TUTULA

Masacrul de la Luna (septembrie 1848)

Despre revoluţia de la 1848 - 1849 s-au scris multe lucrări în care se demonstrează că au fost ucişi peste 40.000 de români pentru că au fost hotărâţi să-şi apere fiinţa naţională şi glia străbună, dar puţine tratează masacrul care s-a petrecut în septembrie 1848 în satul Luna. "Iancule Mare" a făcut excepţie de la regulă publicând, într-unul din numerele trecute, un interesant studiu asupra evenimentelor de la Luna, sub semnătura istoricului Gelu Neamţu.Vom încerca în rândurile care urmează să rememorăm împrejurările şi modul în care s-au petrecut evenimentele, pentru ca actualii locuitori ai satului să cunoască şi să nu uite ce au pătimit străbunii lor.

Anul 1848 a fost un moment măreţ şi tragic. Măreţ, deoarece pentru români era un moment al renaşterilor naţionale, în condiţiile în care în întreaga Europă se răspândeau idealurile de libertate, egalitate şi frăţietate, însuşiri ale drepturilor omului. Tragic a devenit pentru că preţul luptei lor, ca să-şi menţină fiinţa naţională, ca să se şteargă iobăgia şi să obţină drepturi cetăţeneşti, a dus la un război de rezistenţă naţională, cu accente sângeroase provocate de duşmanii neamului.

S-a ajuns la asemenea stări ca cea din Luna, datorită faptului că revoluţionarii unguri, pe lângă revendicărilor lor drepte de libertate naţională, au înscris şi un obiectiv care prevedea expansiunea teritorială spre răsărit, sub lozinca "uniunea cu Ardealul", ce viza lichidarea autonomiei Transilvaniei. De aceea, din martie 1848 până în august 1849, problema fundamentală, de viaţă şi de moarte a românilor, a devenit lupta împotriva uniunii.

Marele revoluţionar Simion Bărnuţiu, ideologul cel mai de seamă a Revoluţiei Române, încă din 24 martie 1848, în manifestul "Fraţilor români!" spunea că "Naţia română nu mai poate fi roaba ungurilor, secuilor şi saşilor, limba noastră trebuie să aibă cinstea cuviincioasă înaintea statului...".

Nobilii maghiari însă, pentru a menţine poziţia dominantă în Transilvania, au instituit teroarea. Împotriva românilor care nu mai voiau să presteze robote feudale ungurilor, au recurs la execuţii militare, interzicerea adunărilor revoluţionare româneşti şi au organizat "Tribunale de sânge".

Cu toate acestea, în 3/15 mai 1848 la Adunarea Naţională de la Blaj cei peste 40.000 de români participanţi, în articolul 4 al hotărârii proclamă: "Naţiunea Română se declară şi se proclamă ca naţiune română de sine stătătoare...". Dar, după câteva zile, Dieta, întrunită la Cluj şi în care din 13 deputaţi nici unul nu reprezenta populaţia română, a votat "uniunea Transilvaniei cu Ungaria".

Ca să pună în aplicare o asemenea hotărâre, ungurii au constituit gărzi naţionale maghiare, iar unităţi înarmate din Ungaria au intrat în Transilvania pentru a o anexa. Ba mai mult, în Transilvania a fost introdusă o lege a recrutării ce prevedea să fie mobilizaţi 200.000 de ostaşi care să fie folosiţi în luptă împotriva aspiraţiilor de libertate naţională ale românilor, sârbilor şi croaţilor. În acest scop s-au constituit comisii de recrutare care s-au deplasat la sate ca să facă conscrierea recruţilor.

Comisiile de recrutare s-au izbit de o rezistenţă dârză, generală a românilor. Ba unii tineri români s-au îndreptat spre Năsăud pentru a se înrola în armata imperială a colonelului Urban, fiind convinşi că aceasta este "opusă armatei domnilor" (adică a nobilimii maghiare).

Împotrivirea la recrutări s-a făcut prin fuga din sat, prin petiţii şi prin rezistenţa la faţa locului. Astfel s-a ajuns la tragicele evenimente din Luna.

În ziua de 5 septembrie 1848 comitele suprem Thorotzkai Miklos a fost informat că ţăranii din Luna nu numai că refuză să se înroleze în armata ungurească, dar "locuitorii Lunei, prin trimişii ei, au îndemnat şi alţi locuitori vecini" să nu permită intrarea în sate a comisiilor de recrutare. Comitele a trimis aici trei comisari, pe Kabos Daniel, Salamon Ioseff şi Kovacs Ioseff. Dar ţăranii i-au respins, justificând că înrolarea "nu este porunca împăratului", că ei nu se înrolează decât în armata imperială după ce văd hârtia oficială cu vulturul bicefal, iar după câteva zile lunenii susţin că "guvernul ungar a luat cu înşelăciune ţara (adică Transilvania) de la împărat".

În faţa comisiei revenite în Luna şi a mulţimii de ţărani, Gheorghe Hada a strigat: "Nu vă lăsaţi copiii să fie înscrişi!". Apoi a intervenit Nuţu Hada şi Blag Giurgiu care au strigat şi ei: "Nu ne vom supune nici în ruptul capului". La îndemnul lor, ţăranii devin ameninţători. Comisia de recrutare se retrage din Luna dar încearcă să recruteze tineri în satele Luncani, Gligoreşti şi în altele, dar întâlnesc acelaşi refuz.

Comitele suprem, înfuriat la culme, în raportul către comisarul Vay Miklos, descrie situaţia precizând că a doua zi se va deplasa personal la Luna pentru "a-i îndrepta pe sătenii răzvrătiţi". În 6 septembrie, ajuns aici, împreună cu membrii comisiei de recrutare, a adunat sătenii în casa şi în curtea preotului Iosif Coltor încercând să-i convingă să nu se opună recrutării deoarece, în caz contrar, vor avea mult de suferit.

Lunenii cer un răgaz până la 11 septembrie, după târgul de la Turda, dar trimit emisari la Comitetul Naţional Român de la Sibiu între care şi pe Ioan Rusu, zis Suci, şi la Blaj, la alţi fruntaşi revoluţionari. Cer sfaturi, calculează ce-i de făcut. Dar nici comitele nu stă degeaba, ci mobilizează forţe, aducând în apropierea comunei două subunităţi şi întăreşte paza oraşului Turda.

Lunenii adună pietre la intrarea în sat, îşi îndreaptă coasele, îşi ascut sapele şi securile.

La data stabilită, adică în 11 septembrie, comitele suprem Torotzkai Miklos, vicecomitele Betegh Gabor şi comisarii comisiei de recrutare se deplasează iar la Luna şi îi cer preotului Iosif Coltor să adune bărbaţii satului. În curtea casei preotului comitele le ţine o cuvântare prin care laudă statul maghiar şi le cere sătenilor să se înscrie în armata ungară. Intimidaţi, se înscriu cinci persoane. Dar Vasile Pogăcean le strigă sătenilor: "Veniţi de aici, de ce vă înscrieţi feciorii", "Nimeni să nu îngăduie aceasta!".

Comitele şi vicecomitele recurg la ameninţări. În momentul în care vroiau să-l înscrie pe Gheorghe Dic, o femeie aflată în mijlocul drumului le-a strigat: "Nu vă lăsaţi feciorii să fie înscrişi! Lăsaţi-i acolo pe domni!". Se aud şi alte voci: "Oamenilor, nu vă supuneţi. Nu vă înscrieţi copiii! Ieşiţi afară!".

Sătenii se împrăştie. Comitele şi însoţitorii se urcă în căruţe strigând şi ameninţând că se vor întoarce cu armata asupra satului. Acestora li se adresează Nuţ Giurgiu al lui Nicolae, care îi roagă să nu aducă armata "să-i urgisească" deoarece se vor supune. Dar ţăranii îl înjură şi pe el, spunând că "vrea să le mănânce copiii".

Bănuind ce-i aşteaptă, lunenii îşi iau uneltele arme şi ies la marginea satului iar clopotele bisericii bat într-o dungă. Un mic proprietar de pământ din sat, Kemeni Iosef, încearcă să-i convingă pe ţărani să se supună ordinelor, dar un ţăran le strigă: "Nu îl credeţi... şi el e ungur şi ţine cu nobilii!".

La marginea satului ţăranii blochează drumul şi se constituie un grup de apărători. Vin şi din satele vecine: Luncani, Gligoreşti, Gura Arieşului, Hădăreni, Cheţani, Urca, numărul lor se ridică la 900 - 1.000 de persoane.

La casa preotului Luneanu se aflau atât preoţi greco-catolici cât şi ortodocşi: Iosif Coltor, Gheorghe Balog, Alexandru Grama, Ştefan Neamţu care s-au constituit într-un fel de post de comandă.

Dar împotriva lunenilor au fost trimişi 51 ostaşi dotaţi cu arme de foc, sub comanda căpitanului Adler, 60 de secui comandaţi de lt. Csulak, 30 călăreţi din Bădeni, comandaţi de căpitanul Baumgarten, apoi 130 de infanterişi secui din Câmpia Turzii şi Agârbiciu. În total asupra lunenilor au fost trimişi 271 ostaşi înarmaţi cu arme de foc şi săbii.

Asaltul asupra satului s-a dat a doua zi, în 12 septembrie. Ţăranii au încercat să-i oprească cu furci, coase îndreptate şi cu pietre. Căpitanul Baumgarter, împreună cu comisarul civil Szilvasi Miklos cer ţăranilor să se supună. Dar sătenii refuză. Între timp soseşte de la Sibiu curierul Vasile Mocanu care le zice: "Nu vă mişcaţi!".

O delegaţie de 15 persoane în frunte cu Sand Tetiţa înaintează căpitanului Baumgarten un "Manifest - document" extrem de concis: "Protestăm ca să nu fim atacaţi" şi "Suntem gata mai bine să murim decât să dăm soldaţi domnilor şi să murim pentru ei". Semnează: "Poporul adunat".

Se mai încearcă de trei ori tratative, apoi comisarul general dă ordin soldaţilor să înainteze cu puştile întinse. Ţăranii încep să arunce cu pietre, una îl loveşte în piept pe locotenentul Misling. Căpitanul Baumgarten ordonă "Foc şi sabie". Se trag cinci salve de puşcă. Cad 15 - 20 de ţărani. Ceilalţi, văzând că nu pot face faţă cu "armele" lor, încep să se retragă, militarii unguri îi urmăresc, mai trag focuri de armă asupra lor, mai cad alţi morţi. Duşmanii reuşesc să intre în sat. Ca să nu fie obligaţi să se înscrie în armata ungurească unii bărbaţi iau drumul Năsăudului pentru a se înrola în armata imperială.

Rezistenţa la încorporare a lunenilor s-a soldat cu 30 de morţi, aşa cum precizau nu la mult timp de la petrecerea evenimentelor "Gazeta Transilvaniei" şi "Foaia volantă". Intimidările, morţii şi răniţii i-au făcut pe unii români să accepte înscrierea în unităţile ungureşti.

Revoluţionarul Simion Bărnuţiu, în 11 martie 1849, scria că românii "adunaţi cu puterea"... erau "îmbrăcaţi în veşminte ungureşti" şi erau "puşi în faţa focului", adică să fie sacrificaţi, să moară luptând împotriva fraţilor lor.

Atitudinea ţăranilor români din Luna şi din satele apropiate ne demonstrează că aceştia au înţeles corect situaţia românilor din Transilvania, că au dat dovadă de dragoste de neam, chiar dacă au trebuit să facă faţă unor măsuri dure luate împotriva lor.

Datorită lor şi altora ca ei s-a ajuns ca Munţii Apuseni să se constituie în 1848-1849 într-o ţară organizată româneşte, să se anuleze "uniunea cu Ungaria".

Nicolae ŞTEIU

Un om şi-a înţeles menirea

A apărut în primăvara acestui an, la Editura Altip, din Alba Iulia, o cărticică a cărei frumuseţe şi valoare nu este de mărimea dimensiunilor sale. O să spuneţi, dragii mei, că n-am girul pentru a face asemenea afirmaţii. Aşa este, dar după ce răsfoieşti paginile, vezi ilustraţiile, citeşti legendele şi versurile scrise în frumosul grai al povestitorilor, toţi oameni de la munte, din Lupşa, Mărgaia, Curmătura, nu poţi să nu te exprimi. Cuvintele sunt convingătoare, pentru că definesc fapte, sunt tari ca "Podul de Piatră" din Sohodol, legendele te pun pe gânduri, portul popular din Ocoliş, Sălciua, Bucium Şasa, Galaţi-Zlatna, Lupşa, precum şi înfăţişarea celor care-l poartă îţi impun demnitate, respect, îţi trezesc amintiri.

Paginile sunt puţine, dar spun mult şi multe. După ce intri pe "poarta" frumos lucrată, meşteşugită cu încrustaţii şi motive precum numai moţii ştiu, poţi vedea femei torcând lâna şi fuiorul, prelucrând pieile, adunând fânul de pe câmp, cum se coace pâinea la Almaşul Mare, cum se cântă şi descântă aceasta la Curmătura, sau cete de copii colindând de Crăciun.

Aceasta este "Terra Topus România", cartea domnului Sabin Cioica din Alba Iulia, originar din Ţara Moţilor, care a apărut după "Albumul de entografie şi folclor, Ţara Moţilor", ambele cărţi fiind adevăraţi ambasadori ai acestor meleaguri peste hotare (dar despre aceasta într-un alt articol).

Socotesc, fără să mai spun nimic, că "un om şi-a înţeles menirea" şi cu zâmbetul bine cunoscut şi vocea caldă ne salută astfel:

"Mă întâlnesc cu mulţi pe drum, tata cu mine
Aveam salutul meu ştiut: Să dea Dumnezeu bine!"

Jenica SĂTMĂREAN, Aiud

Trădarea împăratului și răzbunrea lui Avram Iancu

"Fiţi liniştiţi, Cee ce se va acorda altor naţiuni veţi avea şi domniile voastre. Veţi fi satisfăcuţi" - spunea prinţul Schwartzenberg, şeful guvernului austriac delegaţiei române aflate la Viena, în frunte cu Şaguna şi Ioan Maiorescu (tatăl lui Titu Maiorescu). În prealabil, delegaţia română a fost primită şi de împăratul Francisc Iosif I. Bine intenţionaţi, şi poate cu prea multă naivitate, românii din fruntea delegaţiei credeau în dreptatea pe care urma să o facă împăratul şi guvernul din Viena naţiunii române din principatul Transilvaniei în noile împrejurări create de Revoluţie, dar şi conştienţi de drepturile naturale şi istorice ale unui popor din centrul Europei, care a susţinut prin efortul său material, spiritual şi moral civilizaţia din această parte a continentului, în special prin aurul Apusenilor, care a luat drumul Vienei, prin susţinerea finanţelor publice şi a altor instituţii de cultură şi învăţământ, de la beneficiul cărora românii erau adesea înlăturaţi.

Perfidia cu care delegaţia română a fost audiată de împărat şi de guvernul austriac a şocat pe membrii delegaţiei de la începutul anului 1849. Se pregătea atunci viitoarea Constituţie austriacă, autorul proiectului fiind contele Stadion, ministrul de Interne. Statutul românilor în viitoarea alcătuire de stat habsburgică era încă incert.

Discuţiile privitoare la noua formă de organizare a Transilvaniei după Revoluţie erau ţinute în secret, dar cunoscute şi urmărite pas cu pas de saşi şi de aristocraţii unguri - duşmani ai românilor, dar cu mare trecere la Curtea din Viena. Astfel că însişi acest gest era un mare act de trădare a românilor de către habsburgi. Însăşi delegaţia română devenise inoportună în asemenea condiţii, atât în faţa împăratului, cât şi a guvemului austriac. Vârfurile "inteligenţei" române trimise la Viena, Ioan Maiorescu, August Treboniu Laurian, Ion Popasu, nu pot "pătrunde" zidul secretizării unui proiect de importanţă capitală pentru viitorul românilor. Străbătând cu diligenţa drumurile anevoioase ale Bucovinei şi Galiţiei, Şaguna li se alătură fruntaşilor români aflaţi deja la Viena. Dar românii sesizează că zarurile au fost aruncate, revendicările de substanţă ale neamului românesc nu-şi mai aveau locul în această veritabilă conspiraţie împotriva acestui popor loial monarhiei habsburgice - de nevoie, ca alternativă în faţa terorismului ungur.

Perfidia împăratului a fost colosală: asigură delegaţia că: "Petiţia credincioasei naţiuni române voi face să fie examinată amănunţit, rezolvând-o în cel mai scurt timp, spre a vă linişti", spunând toate acestea după ce el însuşi participase la şedinţele secrete ale guvernului şi în care au fost eliminate pasajele din Constituţie referitoare la români.

Astfel, au urmat şi alte delegaţii şi petiţii ale românilor la Viena, dar fără rezultat în privinţa rezolvării revendicărilor lor naţionale.

Avram Iancu, cel mai de seamă reprezentant al românilor transilvăneni, al Revoluţiei Române din Transilvania, fost el însuşi la Viena pentru a sprijini delegaţia română, era şi cel mai autorizat în a se răzbuna pe această trădare a împăratului şi a guvernului habsburgic. Şi se cunoaşte neînduplecarea sa în a primi decoraţiile imperiale, în a primi pe împăratul însuşi, când acesta a vizitat Transilvania, trecând şi prin Apuseni. Răzbunarea lui Iancu a completat-o şi desăvârşit-o apoi delegaţia care a înfăptuit acel mare miracol al istoriei naţionale: Marea Unire de la 1 Dcembrie 1918.

Vasile LECHINŢAN

Peisaj la Muntele Rece
Desen de Lazăr MORCAN

Braşov, 11 iunie 1999

Câmpeni, 20 iunie 1999

Mărişel, 11 iulie 1999

Bustul prefectului Ioan Buteanu, Sighetu Marmaţiei

Sighetu Marmaţiei

Societatea "Avram Iancu" la Braşov Reuniunea Consiliului Naţional

În zilele de 11 - 12 iunie 1999 a avut loc, la Braşov, reuniunea Consiliului Naţional al Societăţii Cultural Patriotice "Avram Iancu", convocată în preajma sărbătoririi a 175 de ani de la naşterea eroului Revoluţiei de la 1848 din Transilvania şi al tuturor românilor - Avram Iancu. S-a spus, cu îndreptăţire, la Braşov, că Societatea Avram Iancu este singura coloană vertebrală naţională care mai stă în picioare!

Reuniunea Consiliului Naţional a fost precedată de un simpozion desfăşurat vineri 11 iunie a.c., la biblioteca "George Barit" din Braşov, care a avut ca temă viaţa şi activitatea lui Avram Iancu la împlinirea a 175 de ani de la naşterea sa. Cei care au conferenţiat: lector univ. Dorica Bucur, conf. univ. dr. Ioan Vlad, prof. dr. Vasiel Oltean şi prof. Valentin Bodea, au evocat personalitatea lui Avram Iancu şi legăturile lui cu Braşovul acelor ani.

A urmat apoi lansarea cărţii "Avram Iancu şi braşovenii săi", lucrare realizată sub coordonarea d-lui conf. univ. dr. Ioan Vlad - preşedintele filialei Braşov al Societăţii "Avram Iancu", precum şi a romanului "Craiul Munţilor" de Vasile Copilu-Cheatră. Au prezentat cărţile Ion Popescu -Topalag, Ioan Vlad şi Vasile Oltean.

Prima parte a zilei s-a încheiat cu adunarea generală a filialei Braşov a Societăţii "Avram Iancu" în care s-a prezentat activitatea filialei, programul pe 1999, iar în partea a doua s-a ales consiliul filialei şi comisia de cenzori. Ca preşedinte a fost ales conf. univ. dr. Ioan Vlad.

Ziua s-a încheiat cu două vizite: una la ferma din Brăduţ a d-lui ing. D. Popovici, originar din zona Beiuş, un bun român, care ar dori să organizeze la ferma sa tabere de vară pentru copiii de moţi, cu rezultate bune la învăţătură sau cu aptitudini artistice. Cea de a doua vizită am făcut-o unei familii de profesori din Bran, care practică agroturismul cu foarte bune rezultate, putând fi un exemplu pentru multe gospodării din zona Munţilor Apuseni.

Sâmbătă, la monumentul eroului, amplasat în faţa Uzinei METROM (autorul monumentului este sculptorul Nicolae Daicu) s-a desfăşurat un emoţionant ceremonial militar şi religios, garda prezentând onorul; a cuvântat preşedintele filialei braşovene - conf. univ. dr. Ioan Vlad - şi au depus flori şi coroane. În holul Clubului METROM, delegaţii şi invitaţii au asistat la vernisajul expoziţiei de pictură a artistului braşovean Vergiliu Vasinca, originar din Ţara Moţilor, pe care muzele îl caută şi-l provoacă pentru a imortaliza peisajul moţesc şi chipurile legendare ale eroilor Apusenilor, Iancu şi Horia.

Programul reuniunii a cuprins: prezentarea, de către preşedintele Societăţii, a raportului de activitate pe anul în curs; o informare cu privire la activitatea desfăşurată de departamentul de tineret; raport financiar; prezentarea presei şi a activităţii editoriale a Societăţii "Avram Iancu"; anunţarea manifestărilor care urmează să se desfăşoare duminică, 20 iunie, la Câmpeni şi Avram Iancu, precum şi a calendarului acţiunilor pe care Societatea intenţionează să le organizeze în perioada următoare; a fost, de asemenea, prezentată poziţia Biroului executiv al Societăţii "Avram Iancu" privind situaţia internă şi internaţională. Dezbaterile pe marginea celor de mai sus au provocat intervenţii pertinente din partea unor preşedinţi de filiale sau membri ai Consiliului Naţional, între care Excelenţa Sa Ioan Curtean de Hondol, al cărui apel la unire sub semnul lui Iancu s-a făcut auzit cu forţa de convingere a adevăraţilor patrioţi: Liviu Medrea - director RADP Cluj, cu un discurs incendiar pe tema vicierii mediului economic, social, financiar-bancar din România de azi; col. (r) Vasile Cristea, conf. univ. dr. Emil Luca, Viorel Igna (Vişeu de Sus), Ioan Bobiş (Bucureşti), I. Oprea (Baia de Arieş), I. Mariş (Mărişel), directorul METROM Braşov - ing. Ioan Cristoloveanu, Ioan Sicoe (Deva), Emil Jurcă (Alba), Doina Sfârlea (Oradea), I. Mărcuş şi M. Ploieşteanu (Târgu Mureş) etc., luările de cuvânt sancţionând în termeni duri defrişarea necontrolată a Apusenilor şi hoţia la drumul mare, starea jalnică a drumurilor, lipsurile cu care este confruntată populaţia, dificultăţile de care se lovesc cei care vor să ridice un bust al lui Iancu la Târgu Mureş, exodul fără precedent al tinerimii intelectuale române, nevoită să-şi caute norocul peste hotare, fără a se omite menţionarea Societăţii "Avram Iancu" ca iniţiator incontestabil şi promotor al Legii nr. 33 care reglementează, într-o oarecare măsură, viaţa şi existenţa moţilor. S-a propus, iar ideea e salutară, ca 15 mai să devină Ziua Revoluţiei Române de la 1848 - Ziua Adunării de la Blaj, iar Iancu să fie sărbătorit ca erou naţional în şcoli şi biserici, aşa cum o merită personalitatea sa copleşitoare. În acelaşi cadru s-a trecut la definitivarea componenţei Biroului executiv al Consiliului Naţional al Societăţii "Avram Iancu" din România, care se prezintă după cum urmează: Constantin Sicoe - preşedinte; Victor Bercea - prim-vicepreşedinte; Vasile Cristea - secretar general; Otilia Croitoru - secretar general adjunct; Gheorghe Bădău, Gheorghe Bendea, Ioan Ciama (Timişoara), Petru Coţa, Ilarie Ivan, Emil Luca, Vestel Marc, Lazăr Morcan, Renalda Păuşan, Ioan Pogan, Vasile Popa (Bistriţa), Toma Prida, Alexandru Rus, Ioan Sicoe (Câmpeni), Teodor Şandor, Ioan Tuhuţiu (Baia Mare), Vasile Tutula. De asemenea, a fost adoptat proiectul unei rezoluţii.

Lucrările Consiliului Naţional au reliefat maturitatea şi responsabilitatea cu care au fost abordate problemele Societăţii "Avram Iancu" în special, cât şi cele ale societăţii româneşti în general. Prezenţa destul de numeroasă, conţinutul materialelor prezentate, modul de abordare a problemelor, libertatea opiniilor exprimate, înflăcărarea sau patriotismul unor discuţii au făcut din acest Consiliu un for autentic al Societăţii "Avram Iancu" din România. Prin acest for, Societatea "Avram Iancu" a demonstrat că este şi va fi o forţă a societăţii civile din România.

Michaela BOCU,
ing. Constantin SICOE

Dupăpiatră '99-XXVII

Întâlnirea moţilor cu istoria - o sărbătoare de suflet

Duminică, 4 iulie 1999, în amfiteatrul natural de la Dupăpiatră (Hunedoara) a avut loc ediţia a XXVII-a a "Întâlnirii moţilor cu istoria". Pe un timp deosebit de frumos, manifestarea s-a bucurat de măreţia şi amploarea cu care ne-a obişnuit de 27 de ani încoace.

Spre aceste locuri şi-au purtat paşii mii de locuitori ai zonei, oaspeţi din întreaga ţară şi din străinătate, veniţi la această sărbătoare de suflet pentru a evoca un moment istoric: zdrobirea de către oştirea lui Avram Iancu a armatei lui Hatvany, precum şi 175 de ani de la naşterea lui Avram Iancu şi 30 de ani de la înfiinţarea unităţii de vânători de munte din Brad.

Au ţinut să fie prezenţi la această sărbătoare lideri de partide politice, senatori şi deputaţi, prefectul de Hunedoara, ing. Nicolae Stanca, reprezentanţi ai Consiliului Judeţean Hunedoara, gl. bg. Florin Mancu - comandantul Corpului 5 Armată Timişoara, colonel Mircea Tămăslăcaru - comandantul bg. 5 V.M. "Avram Iancu" Alba Iulia, colonel Ioan Dorean Branea - comandantul unităţii de geniu Deva, comandantul B. 26 V.M. "Zarand" - colonel Vasile Bârea, reprezentanţi ai filialei Societăţii "Avram Iancu" din Transilvania, preşedintele societăţii "Avram Iancu" din România - ing. Constantin Sicoe, secretarul general col. (r.) Vasile Cristea, primarii localităţilor din zonă, primarul municipiului Cluj-Napoca, dl. Gheorghe Funar, ziarişti, radio-tv. Manifestarea a debutat cu depunerea de coroane şi jerbe de flori la "Crucea Iancului" în acordurile solemne ale Imnului Eroilor. Un sobor de preoţi, în frunte cu P. S. Timotei Seviciu - episcopul Aradului şi Hunedoarei, au oficiat o slujbă de pomenire. Garda militară a unităţii de vânători de munte a prezentat onorul şi a deschis manifestările prin defilare. Cel mai "gustat" a fost exerciţiul de luptă practic, reconstituirea ambuscadei în care, acum 150 de ani, oştenii lui Iancu i-au învins pe cei ai căpitanului de honvezi Hatvany. Exerciţiul a fost prezentat participanţilor de către cpt. Petrişor Marian de la U. M. Brad.

Tradiţionalul bun-sosit l-a rostit "argintul viu", cum a fost numit profesorul Viorel Vulturar, primarul comunei Buceş, iniţiatorul acestor manifestări. Au susţinut alocuţiuni legate de evenimente: prefectul de Hunedoara, deputatul Petru Ştolea, Ioan Marinescu, consilier local Cluj-Napoca, prof. univ. dr. Ioan Groza - în fruntea unei delegaţii de 22 cadre didactice din Republica Moldova, senatorul Andrei Oprea, Gilbert Cayre (Franţa), inginer Constantin Sicoe - preşedintele Societăţii "Avram Iancu" din România, Gheorghe Funar - primarul Clujului, care i-a apostrofat în termeni foarte aspri pe parlamentarii prezenţi pentru votul din Parlament la Legea învăţământului şi (...).

În vara anului viitor, spunea dl. Funar, se va realiza în Cluj-Napoca, pe locul unde au fost ucişi Bătrâneanu, Simonici şi Turcu, Mausoleul Revoluţiei Române de la 1848-1849.

Scena Unităţii Naţionale în aer liber de la Dupăpiatră a fost gazda cântecului şi jocului popular. Au evoluat: corul cadrelor sosite din Moldova, Ansamblul "Doina Crişului" din Brad, solişti vocali Ievuţa Alexandru, Codruţa Rus, Lidia Matei-Benea, Nicolae Sabău. Ansamblul folcloric "Dor transilvan" al Regiei Autonome de Transport Urban Cluj-Napoca, condus de Tiberiu Groza (care de curând a sărbătorit 50 de ani de activitate, solistele Angela Nistor, Mariana Anghel, Sava Negrean-Brudaşcu, Nicolae Giurgiu (Turda) au adus în inimile celor prezenţi sentimentul dragostei de glia străbună şi cântece care au însoţit prin veacuri, la bine şi la greu, sufletul românului. Când am părăsit acea zonă mirifică, hora moţească era în toi.

C.V.

LA 175 DE ANI DE LA NAȘTEREA CRĂIȘORULUI

Legământ în fața istoriei

- În altarul Apusenilor, moții s-au rugat cu speranță de mai bine -

Pentru prima oară, după 75 de ani (centenarul a fost sărbătorit în iunie 1924, la vremea cireşelor, moţii - urmaşi ai marilor bărbaţi care s-au jertfit din iubire de neam - români din întreaga ţară şi-au dat întâlnire în Ţara de Piatră duminică, 20 iunie 1999, la chemarea autorităţilor locale şi a unor organisme ale societăţii civile: Uniunea Munţii Apuseni, Societatea Cultural-Patriotică "Avram Iancu" şi Liga primarilor din Apuseni, pentru a sărbători, la proporţii naţionale, împlinirea a 175 de ani de la naşterea eroului care, prin aureola sa de glorie şi suferinţă, a rămas pentru toţi "Avram Iancu, Regele Munţilor". "Sus pe vârful dealului/ În cetatea Iancului/ De trei zile, de trei nopţi/ Cântă o sută de preoţi/ Şi se roagă şi se-nchină,/ Pentru ţara românâ..."

Manifestările sărbătoreşti au început la Câmpeni unde, la statuia ecvestră a lui Avram Iancu din centrul oraşului, au fost depuse flori, coroane şi jerbe şi a avut loc un ceremonial militar urmat de defilarea gărzii de onoare, la care au asistat: g-ral de brigadă Ioan Cioară - locţiitor al Comandantului Armatei a IV-a "Transilvania", g-ral de birgadă Florin Mancu - comandantul Corpului V Armată Timişoara, g-ral de birgadă dr. Mihai Augustin - preşedinte de onoare al Filialei Bucureşti a Societăţii "Avram Iancu", col. Mircea Tămăslăcaru - comandantul Brigăzii V Vânători de Munte "A. Iancu", mr. Macavei Prunar - comandantul Garnizoanei Câmpeni, lt. col. Ioan Dobra - comandantul Garnizoanei Abrud, alături de oficialităţi judeţene, locale şi invitaţi: prefectul Ananie Gârbovean, primarul Câmpeniului - Ioan Sicoe, primarul Clujului - Gheorghe Funar, în fruntea unei delegaţii de personalităţi clujene; primari din zona Apusenilor, şefi de partide, parlamentari, oameni politici şi de cultură, istorici etc. Un spectacol susţinut de elevi ai Şcolii generale din Câmpeni a încheiat manifestările dimineţii.

După primirea cu pâine, sare şi ţuică moţească, la poarta Vidrei de Sus, serbările au continuat la Casa Iancului. În prezenţa unui mare număr de locuitori ai zonei, a oficialităţilor şi organizatorilor , a reprezentanţilor majorităţii filialelor Societăţii "Avram Iancu" din România, în frunte cu conducerea acesteia - preşedintele Constantin Sicoe, prim-vicepreşedintele Victor Bercea, col. (r)Vasile Cristea - secretar general, vicepreşedinţi, membri ai Consiliului Naţional etc. - a fost oficiat un Te Deum pentru Iancu, "care s-a născut, dar nu a murit, pentru cel care e Crăişorul tuturor sufletelor". Au rostit alocuţiuni: primarul comunei, preotul Iancu Roman; prefectul de Alba - Ananie Gârbovean; istoricii dr. Gheorghe Anghel şi dr. Gelu Neamţu; conf. univ. dr. Emil Luca - preşedintele Uniunii Munţii Apuseni, vicepreşedinte al Societăţii "Avram Iancu"; Augustin Presecan - vicepreşedinte al Consiliului Judeţean Alba; Daniel Onişor - preşedintele Ligii studenţilor; Excelenţa Sa Ioan Curtean de Hondol - consul onorific al Insulelor Belize (Hondurasul britanic) în România, originar din Apuseni, preşedintele Comitetului de organizare a manifestărilor la 175 de ani de la naşterea lui Avram Iancu (şi principal sponsor al sărbătorii naţionale din Apuseni). A luat cuvântul dl Constantin Sicoe - preşedintele Societăţii "Avram Iancu" din România, care a dat citire şi textului Proclamaţiei moţilor către ţară.

Pentru a descreţi frunţile şi pentru a încheia într-o notă optimistă, cunoscutele tulnicărese din Avram Iancu şi copiii de la şcolile din Avram Iancu şi Târsa au susţinut la Casa Iancului un frumos moment literar-muzical dedicat Crăişorului; celor amintiţi li s-au alăturat, cu scurte intervenţii, Veta Biriş şi Nicolae Furdui Iancu, precum şi actorul Constantin Sârbu, pentru ca, mai târziu, pe scena din centrul comunei, unde a evoluat şi Mariana Morcan, serbarea folclorică să-şi intre în drepturi, iar publicul să-şi aplaude favoriţii, menţionaţi deja, precum şi formaţiile din Câmpeni, Lupşa şi din alte localităţi din Ţara Moţilor.

O zi pentru istorie, în care, pentru câteva ceasuri, moţii au încercat să mai uite de griji; câţi oare să fi reuşit?

Michaela BOCU

Atelierul pictorului Lazăr MORCAN

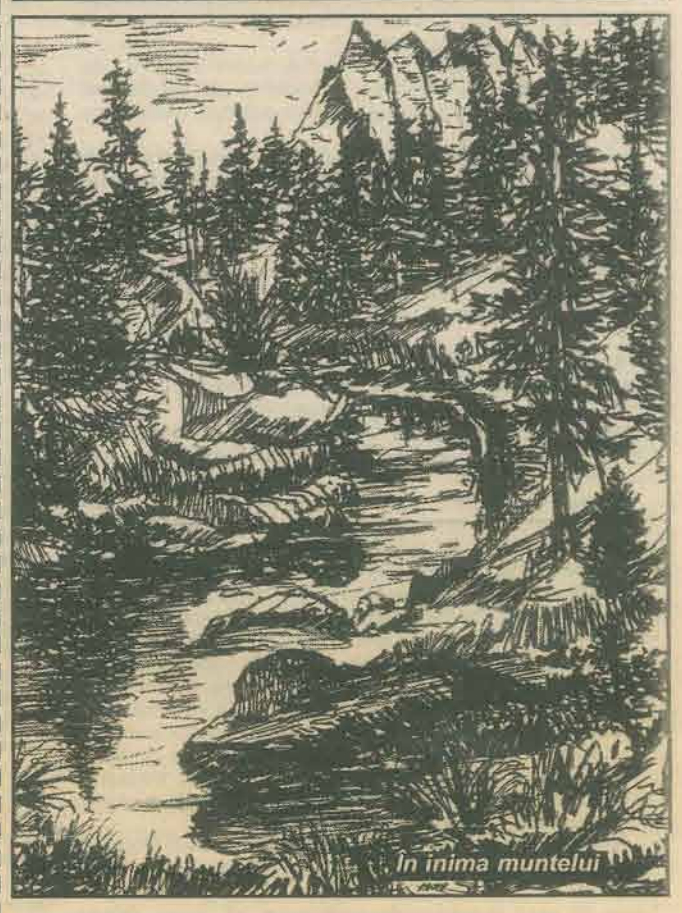

În inima muntelui

Avram Iancu a fost cinstit pe măsura faptelor

(Urmare din pagina 1)

Şi, într-adevăr, aici, prin Te-Deum-ul realizat de un sobor de preoţi, în fruntele cu părintele protopop Iosif Gligor, aducându-se prinosul nostru de recunoştinţă marelui erou.

Primirea călduroasă făcută de localnici, prin acel minunat moment patriotic al elevilor Şcolii generale din Târsa, continuând cu Te-Deum-ul realizat de un grup de preoţi, în frunte cu părintele protopop Iosif Gligor, au constituit momente cu adevărat demne de eroul sărbătorit.

Personalitatea lui Avram Iancu a fost scoasă în evidenţă de către cei care au luat cuvântul de la microfonul ce se afla, parcă, pus anume anume la scările de la intrarea în casa sfântă a neamului românesc, locuinţa unde s-a născut Avrămuţ. Prin cuvinte bine alese, cu grijă şi în acelaşi timp stăpânite de emoţia firească - Ananie Gârbovean - prefect al judeţului Alba, prof. dr. Gheorghe Anghel de la Muzeul Unirii din Alba Iulia, dr. Gelu Neamţu, conf. univ. dr. Emil Luca - preşedintele Uniunii Munţii Apuseni, Augustin Presecan - vicepreşedinte al Consiliului judeţean, Constantin Crişan - preşedinte al Ligii studenţilor din România şi Ioan Curtean de Hondol, preşedinte al Comitetului de organizare, au subliniat calităţile lui Avram Iancu, lupta dusă de el până la epuizarea fizică pentru drepturile românilor din Transilvania, îndemnurile sale, bărbăţia şi curajul de care a dat dovadă pentru a-şi vedea naţiunea fericită.

În încheierea alocuţiunilor - preşedintele Societăţii "Avram Iancu" din România, ing. Constantin Sicoe a prezentat în faţa celor prezenţi, "Proclamaţia către Ţară".

Acest document care a fost întocmit cu multă grijă şi responsabilitate, nu a fost emanaţia unei persoane, ea nu vine din exterior, ci din interior, din gândurile şi simţămintele moţilor, din frământările zilnice ale acestor locuitori oropsiţi de soartă. Ea se doreşte un document care să asigure, acum, la sfârşit de secol şi început de milenîu, îndeplinirea dorinţelor şi năzuinţelor pentru care a luptat Avram Iancu.

Am apreciat şi la Casa Iancului, doresc să o spun şi prin intermediul acestui articol, că nu puteam pleca de la locul sfânt unde s-a născut eroul, fără un moment cu adevărat patriotic şi de suflet realizat de aceşti minunaţi solişti ai neamului românesc Veta Biriş şi Nicolae Furdui Iancu. Ce poate fi mai mândru şi mai sfânt, unde poţi trăi cu adevărat clipe de român şi în ce împrejurări, decât la Casa Iancului, ascultându-i şi apreciindu-i, aşa cum se cuvinte pe aceşti monştri ai muzicii populare interpretând cântecele: "Sus, sus, sus la Vidra Sus", "Noi suntem români" şi "Marşul lui Iancu"? În numele organizatorilor, a participanţilor le mulţumim şi le dorim multă sănătate. Să ţină sus, prin cântecele lor, demnitatea de moţ şi român.

Manifestările din acea frumoasă şi neuitată zi de 20 iunie, au fost onorate aşa cum se cuvine de prezenţa militarilor, a fanfarei, a unor generali şi a unui important număr de primari din judeţ şi afară, care au adus un plus de prestigiu, cărora dorim să le mulţumim şi pe această cale.

Ziua nu se putea încheia fără a ajunge şi la Statuia lui Avram Iancu din centrul de comună. Şi aici, ca peste tot, emoţie şi cinstire a eroului. Elevii Şcolii generale au întâmpinat pe participanţi cu frumosul marş al eroului şi au încheiat prin tradiţionalul "La mulţi ani!"

Şi, pentru a face din această zi, care a adunat participanţi nu numai din Transilvania, ci din foarte multe colţuri ale ţării, o adevărată zi de sărbătoare, în final s-a realizat un minunat spectacol care a durat peste 4 ore, la care şi-au dat concursul: Nicolae Furdui Iancu, Veta Biriş, Ionuţ Fulea, Mariana Deac, Gheorghe Paşca, Mirela Mănescu, Sabina Sicoe, Nicolae Tuhuţ, grupul vocal-instrumental din Lupşa şi orchestra de muzică populară "Doina Iancului", condusă de prof. Gheorghe Burz.

Dorim, în numele Comitetului de organizare, să le mulţumim tuturor celor care ne-au onorat cu prezenţa: parlamentari, lideri de partide, reprezentanţi ai societăţi civile şi populaţiei din Câmpeni şi Avram Iancu, aceasta dovedind, de fapt, noi făcându-ne doar o parte din datoria şi obligaţia pe care o avem faţă de cel care a fost, este şi va fi erou al neamului românesc - Avram Iancu. Să-l cinstim şi să-i urmăm îndemnurile!

Aproape de Valea Ierii

Mărişel, 11 iulie 1999

Sohodol - vatră de istorie și spiritualitate românească în Țara Moților

Aşezată în Ţara Moţilor, comuna Sohodol se întinde pe o mare suprafaţă, între Câmpeni, Abrud, Avram Iancu şi Blejeni, la o altitudine de la 620 la 1153 m., până în apropierea Muntelui Găina, şi până la Pasul Vâlcan, dintre Abrud şi Brad.

Casele oamenilor din comună sunt răspândite pe văi şi dealuri, în grupuri mici, numite crânguri, în număr de 65, care se constituie în 6 sate.

Din datele istorice rezultă că Sohodolul este o aşezare foarte veche în Munţii Apuseni. Atestări documentare ale aşezării găsim de la începutul secolului al XII-lea.

Localitatea Sohodol, în 1817, este numită "Circumscripţia Sohodol din Câmpeni", ceea ce dovedeşte că la acea dată Sohodolul apare ca sat aparte.

Ocupaţia principală a locuitorilor comunei Sohodol este munca forestieră şi creşterea animalelor. De asemenea, mulţi sohodoleni sunt pricepuţi meşteri dulgheri, zidari, tâmplari.

Memoria Sohodolului cât şi mărturiile scrise, culese cu multă cinste faţă de trecutul plin de istorie al acestei localităţi moţeşti, păstrează până în zilele noastre "cumpăna dreaptă" scurte şi zguduitoare legende, născute din durerile, din truda şi din sacrificiile fără margini ale moţilor. Cu sufletul încălzit la vatra istoriei strămoşeşti, dorim să aducem "în actualitate" momente, ani de hotar şi de răscruce care au întunecat cerul istoriei şi au rămas nemuritoare în memoria sohodolenilor.

Anul 1784. În Sohodolul de Arieş de multe ori Horea a poposit cu ortacii săi în cursul evenimentelor de la 1784. De aici a trimis Horea o scrisoare solgăbirăului din Câmpeni, George de Bistra, citată fragmentar de academicianul Ştefan Pascu atunci când se referă la ştiinţa de carte a conducătorului răscoalei.

Nicolae Densuşianu arată că "înainte de 17 noiembrie 1784", fără nici o autorizaţie legală, oficiul montan din Zlatna publică un premiu de 2.000 florini pentru acela care va prinde pe Horea viu şi 1.000 florini care-l va aduce mort. Câte 500 florini pentru prinderea lui Cloşca şi a lui Bârla. Acest Bârla (sau Bârlea) vicecăpitan al lui Cloşca, care va fi prins şi întemniţat la Zlatna, era din Sohodol de Arieş. Faptul că s-a pus pe capul lui un premiu, alături de Horea şi Cloşca, dovedeşte că a avut un rol important în răscoala de la 1784. Cercetări istorice ulterioare au arătat că acest vicecăpitan al lui Cloşca este una şi aceeaşi persoană cu Nicolae Bârla, întemniţat pe nedrept "din răutatea oamenilor" la Zlatna şi care a fost copistul unui fragment al Psaltirii în versuri a Mitropolitului Dosoftei, manuscris descoperit în Sohodol şi aflat în prezent la Biblioteca Astra din Sibiu.

În Sohodolul de Arieş (nu cel de Albac) a avut Horea şi alţi ortaci de nădejde: căpitanii Avram Noriţa, Ioan Culda, Berindei Teodor şi un Joldiş - nume pe care le găsim la întrebarea 86 pusă la proces de anchetatorii lui Horea. Printre prizonierii Tezaurariatului din Zlatna, împreună cu alţi căpitani şi vicecăpitani ai lui Horea, a fost frânt cu roata, cu mult înainte de martiriul lui Horea şi Cloşca, şi Nicolae Bârlea, vicecăpitan al lui Cloşca.

Aşadar, în evenimentele de la 1784 Sohodolul a dat eroi şi martiri ale căror nume se cuvine pe veci pomenite, alături de cele ale lui Horea, Cloşca şi Crişan.

Anul 1848. An de veşnică pomenire. În toate satele din Ţara Moţilor s-au tras atunci clopotele în dungă şi focuri s-au aprins pe culmi, chemând la arme.

Din Sohodolul de Arieş - învecinat cu Câmpeniul în care Avram Iancu îşi avea comandamentul şi cartierul general, conducând acţiunile revoluţionare ale legiunii "Auraria Gemina", sohodolenii au participat ca lăncieri în tabăra lui Iancu la marile evenimente revoluţionare.

Despre Sohodolul de Arieş se pot citi următoarele în Sematismul din 1900: Sohodolenii din apropierea Câmpeniului au fost renumiţi bărdaşi şi în tot felul de lucrări din lemn au făcut multe tunuri din lemn după modelul celor din Bucium. Sohodolenii au făcut chiar două tunuri de aramă amestecată cu material dintr-un clopot al bisericii ortodoxe din localitate. Cu unul din acele tunuri a zdrobit tribunul Andreica "pe dealul Băieşilor" armata lui Hatvany. Meşterul la vărsarea tunurilor, ne spune istoricul Alexandru Neamţu, a fost Nicolae Mucea din Sohodol. Avram Iancu a stat mai multe zile în Sohodol în casa pădurarului Noriţa Ioar de unde conducea luptele.

Romulus Felea, fostul secretar al Societăţii de Istorie, subfiliala Abrud-Câmpeni, deţine mărturia unui veritabil moţ în vârstă de 81 ani care ştie de la bunicul său - copil pe vremea revoluţiei de la 1848 - că sohodolenii "au fost cei mai mari meşteri în făcutul tunurilor de lemn în revoluţia lui Iancu" şi că "sohodolenii se pricepeau şi la bătaie". Erau curajoşi, toţi oameni voinici. Nu i-au lăsat pe honvezi să treacă de comuna lor, i-au dat înapoi, au tras cu tunul de pe dealul Sohodolului "cu gloanţe de lemn şi piatră". Dacă nu le-a dat împăratul tunuri, şi-au făcut ei.

Aceste mărturii legate de marele eveniment revoluţionar arată cât de însufleţită a fost participarea sohodolenilor.

Anul 1877. Proclamarea Independenţei de Stat a României, la 9 mai 1877 şi intrarea ţării noastre alături de Rusia în războiul împotriva turcilor au fost întâmpinate cu entuziasm şi justificate nădejdi de către românii din Transilvania, ca temei al realizării reîntregirii.

În arhiva Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din Sibiu, sub nr. de inventariere 602/1878, se află un document referitor şi la Sohodolul de Arieş. Este vorba de o adresă a ministrului de culte ungar în care se arată că la Câmpeni şi Sohodol a avut loc o demonstraţie cu ocazia căderii Plevnei, demonstraţie calificată drept antistatală. Pariticipanţii - se spune în documente - au rostit toasturi împotriva ţării (habsburgice) "au spus cuvinte de laudă despre România" şi aceleaşi persoane au organizat demonstraţii, au tulburat liniştea cu detunături de obuz, cântec, strigăte şi multe excese au săvârşit.

Anul 1918. 1 Decembrie 1918, măreţul eveniment al Unirii Transilvaniei cu Ţara Mamă "de dorul căreia ne-au răposat şi moşii şi strămoşii". La marea sărbătoare din "duminica cea mare", cum numeşte un scriitor contemporan ziua de 1 Decembrie 1918, au fost prezenţi în mare număr şi locuitori ai Ţării Moţilor. Au plecat satele spre Bălgrad, unii călare, alţii pe jos, şi printre ei şi sohodoleni, hotărâţi să-şi exprime voinţa de unire cu ţara, alături de toată suflarea românească din Transilvania.

În preajma plecării, la sfârşitul lui noiembrie, în comuna Sohodol s-a constituit "Consiliul Naţional Român Local", organ conducător provizoriu, având ca preşedinte pe Nicolae Stan. Între delegaţii oficiali la Adunarea de la Alba Iulia, Sohodolul a făcut parte din Cercul electoral Abrud, fiind reprezentat de preotul ortodox Dumitru Goia şi de economul Mihai Costea.

În Arhiva Muzeului Unirii din Alba Iulia se află "Tabloul de voluntari şi luptători naţionalişti care au contribuit la unirea de la 1918" în care este trecut un număr de 16 fii ai localităţii Sohodol. Dintre aceştia opt au fost înrolaţi ca voluntari în armata română şi au luptat la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, alţi patru înrolaţi în armata română au participat la aprigile lupte care au avut loc la Şiria şi pe defileul râului Tisa, iar ceilalţi au fost militari patrioţi şi luptători pentru cauza poporului român.

În Monitorul Oficial din 24 iulie 1940 a fost publicat decretul prin care se conferă medalia cu spade şi panglică foştilor membri ai Gărzilor Naţionale din Transilvania din 1918 - 1919. În lista acestora, sohodolenii sunt cei mai mulţi (44), fapt care reflectă cât de activă a fost participarea fiilor acestei comune la marele act al unirii de la Alba Iulia. Estre vrednic de subliniat faptul că liniştea, paza, siguranţa tuturor împlinirilor a fost încredinţată unui fiu al Sohodolului, locotenent dr. Avram Vesa.

Primul război mondial a adus vestea că peste 30 de fii au murit eroic.

Iar cel de-al II-lea război mondial a îndoliat 80 de familii.

În memoria acestor eroi s-a ridicat o sfântă troiţă din "marmoră de Sohodol", care să amintească peste vremi faptele lor de vitejie şi jertfa supremă pentru apărarea gliei străbune.

Demn de amintit că la Sohodol s-au născut mari personalităţi care au făcut cinste satului şi Ţării Moţilor: preot Goia Dumitru, un mare român - pentru curajul său a răbdat închisorile ungureşti; dr. Ioan Goia, ctitor de medicină la Cluj; episcop dr. Vasile Stan, pedagog, primul episcol al Maramureşului; preot Sicoe Gherasim, peste 50 de ani învăţător şi preot în Sohodol; poetul Ioan Stan Arieşanul, mort eroic în Cehoslovacia; lt. dr. Avram Vesa, mare personalitate a anului 1918; prof. Titus Furdui, om de cultură, cercetător la Academia de Istorie Cluj; prof. dr. Ioan T. Stan, profesor, primul preşedinte al Societăţii Cultural Patriotice "Avram Iancu".

Aducând la lumină fapte şi evenimente, oameni de seamă ai Sohodolului, am dorit să arătăm că şi aici s-au scris pagini de istorie sfântă, că şi de aici s-au ridicat oameni de seamă care au trăit şi au murit pentru un ideal măreţ, pilduitori prin bărbăţii şi jertfe în slujirea marilor idealuri ale neamului.

pr. Eugen GOIA

"M-a făcut mama fecior în Poiana Sohodol"

O frumoasă şi binecuvântată de Dumnezeu întâlnire a fiilor satului Poiana Sohodol, din Apusenii Albei, s-a desfăşurat duminică, 23 mai a.c. Frumoasă, pentru că a prilejuit pentru prima oară o întâlnire între generaţii plecate, mai de demult sau mai de curând, din cătunele Poiana, Muneşti, Băzeşti, Deonceşti, Furduieşti, Robeşti, Ţoci, Leheşti, Simoceşti, cătune cocoţate pe culmile şi coastele dealurilor aflate la 1.000 - 1.100 de metri sau pe văile puţin adânci. Binecuvântată, fiindcă s-a îndurat Cel de Sus şi, după o zi şi o noapte de ploaie, cerul s-a răzbunat, s-a luminat, iar sfântul soare l-a luminat chiar pe cel care a fost sufletul întâlnirii - Nicolae Furdui Iancu - atunci când cântecele lui încântau pe cei aproape o mie de participanţi.

Întâlnirea a început dimineaţă, în bisericuţa bijuterie a satului, pe care sătenii au cerut să fie transformată în mănăstire, cu gândul mărturisit că niciodată nu-şi va mai închide uşile, gând preluat şi de Ieromonahul Irineu Filip care, în numai doi ani, a devenit un fiu al locului şi care s-a angajat să împlinească visul sătenilor.

Emoţionante au fost cuvintele Ieromonahului Irineu şi ale preotului din Peleş, care au concelebrat sfânta slujbă, atunci când au vorbit, în biserică şi afară. Emoţionante mesajele transmite de vorbitori: dl. Nicolae Furdui - Iancu, dl. Ioan Sicoe, primarul din Câmpeni, dl. Iosif Coroiu, primarul din Sohodol, preşedinţii filialelor Baia Mare şi Cluj-Napoca ale Societăţii "Avram Iancu" - d-nii I. Tuhuţ şi T. Prida, cel al d-lui N. Sicoe din Cluj-Napoca şi al veteranului de război, dl. Deoanca.

Emoţiile au rămas şi peste ele s-a aşezat cântecul şi voia bună. Orchestra "Crai Nou" din Alba Iulia i-a acompaniat pe Ionuţ Fulea, Maria Ivan, Mirela Mănescu şi, bineînţeles, pe Nicolea Furdui Iancu. Niciodată nu au cântat în Poiana Sohodol atâţia solişti de muzică populară de aşa mare calibru. Cei veniţi de departe au avut prilejul să mai tăifăsuiască la o agapă şi să-şi deşerteze sau să-şi încarce sufletul de emoţii. Cu gândul că asemenea întâlnire va fi şi-n anul care vine, ne-am despărţit spre seară, când cerul a pornit din nou să-şi scuture norii peste acele meleaguri frumoase, plecând fiecare spre casa strămoşească.

T.P.

Semnal de alarmă:

Depopularea satelor din comuna Sohodol, județul Alba

Comuna Sohodol, aşezată în inima Ţării Moţilor, este una din localităţile în care există urme de locuire încă din paleolitic - în peşterile Lucia Mare şi Lucia Mică din Gura Sohodului.

Mărturii scrise apar doar în veacul al XVII-lea, în anul 1631 făcându-se o menţiune, într-un înscris despre "gornicul de pădure din Sohol".

Împărţită administrativ după 1956, în mod nefiresc, în 31 de sate rezultate din patru (Sohodol, Peleş, Poiana, Valea Verde) şi apoi şase, Sohodol împărţindu-se în două sate şi Lumineştiul despărţindu-se de Valea Verde, Sohodolul deci, în cele 31 de sate, a avut următoarea evoluţie a numărului populaţiei:

	1910	1930	1966	1977	1992	1999
Sohodol	4713	4793	3396	3088	2371	2181
Sohodol	-	-	202	197	225	240
Băzeşti	-	-	114	107	63	43
Bilaneşti	-	-	152	157	144	141
Bobareşti	-	-	77	62	57	52
Bradeana	-	-	265	214	196	193
Burzoneşti	-	-	129	108	68	76
Deonceşti	-	-	121	79	45	32
Dilimani	-	-	62	46	60	55
Furduieşti	-	-	111	122	58	36
Gura Sohodol	-	-	166	179	202	216
Hoanca	-	-	95	103	101	93
Joldişeşti	-	-	100	75	18	18
Lazuri	-	-	103	125	174	126
Leheşti	-	-	121	99	77	53
Lumineşti	-	-	246	209	120	126
Medreşti	-	-	62	38	6	8
Morareşti	-	-	96	81	55	52
Muneşti	-	-	114	112	57	41
Napaieşti	-	-	86	76	54	47
Nelegeşti	-	-	97	74	44	33
Nicoreşti	-	-	69	78	57	60
Peleş	-	-	86	86	74	58
Poiana	-	-	66	57	21	17
Robeşti	-	-	62	70	20	9
Sicoeşti	-	-	70	61	76	37
Surdeşti	-	-	90	72	40	39
Sebiseşti	-	-	110	104	68	78
Şimoceşti	-	-	103	98	52	60
Ţoci	-	-	52	49	14	13
Valea Verde	-	-	72	57	31	29
Vladoseşti	-	-	97	93	94	99

O analiză a populaţiei pe grupe de vârste arată următoarea situaţie în ultimele trei recensăminte:

Grupa de vârstă	1966		1977		1992	
	nr.	%	nr.	%	nr.	%
0-4 ani	263	7.74	252	8.16	125	5.27
5-9 ani	362	10.66	292	9.46	143	6.03
9-14 ani	355	10.45	216	6.99	142	5.99
15-19 ani	238	7.01	149	4.83	188	7.93
20-24 ani	217	6.39	194	6.28	195	8.22
25-29 ani	240	7.07	191	6.18	124	5.23
30-34 ani	242	7.13	174	5.63	129	5.44
35-39 ani	234	6.89	197	6.38	126	5.31
40-44 ani	262	7.71	233	7.54	150	6.33
45-49 ani	107	3.15	232	7.51	143	6.03
50-54 ani	193	5.68	249	8.06	170	7.17
55-59 ani	192	5.65	147	4.76	193	8.14
60-64 ani	187	5.51	147	4.76	157	6.62
65 ani şi peste	303	8.92	413	13.37	386	16.28
Nedeclaraţi	1	0.04	7	0.09	-	-
TOTAL	3396	100	3088	100	2371	100

Sunt evidente tendinţele de depopulare pentru unele sate, precum şi creşterea ponderii grupelor de vârstă înaintată în detrimentul grupelor de vârstă tânără.

Motivul evident al depopulării este lipsa drumurilor de acces, satele care sunt mai departe de trei km fiind cele mai afectate.

Dacă s-ar realiza un drum de contur şi unul care să traverseze comuna de la est la vest, prin care să se poată realiza legăturile cu principalele localităţi din jur: oraşele Abrud, Câmpeni şi Brad, comunele Vidra şi Blăjeni, cu certitudine s-ar putea valorifica potenţialul turistic oferit de mirificul peisaj al zonei.

Puterea economică a comunei Sohodol este probabil printre cele mai slabe din zonă, dacă nu cumva din ţară, şi atunci cine să realizeze aceste drumuri? Iată o întrebare la care dacă nu se găseşte cât de repede un răspuns, peste jumătate din suprafaţa comunei va deveni o zonă sălbatică prin degradarea păşunilor şi fâneţelor ce vor fi cuprinse de vegetaţia arbustă şi de muşuroaie, precum şi prin degradarea drumurilor de acces.

Această situaţie a comunei Sohol se regăseşte şi la celelalte comune montane din cuprinsul Ţării Moţilor.

De peste tot se aud strigăte de alarmă, dar sunt strigate-n pustiu, pe care nimeni nu le aude.

ing. Toma PRIDA,
Preşedintele filialei Cluj-Napoca

Moţii din Sătmar şi Maramureş

Un scurt studiu istorico-social şi etnografic despre moţii din nord-vestul ţării reprezintă o cercetare necesară, pentru că, har Domnului, sunt destui moţi maramureşeni.

Parafrazându-l pe Avram Iancu, putem spune că sunt mulţi ca "cucuruzii brazilor". Astfel, în zona Carei, vom găsi localităţi compacte de moţi: Scărişoara Nouă, Horea, Ianculeşti, Marna Nouă şi Crişeni. În zona Satu Mare sunt localităţile Paulean, Baba Novac şi Gelu.

Sunt, de asemeni, grupuri numeroase de familii de moţi în localităţile: Pişcolţ, Resighea, Sanislău, Tăşnad din zona Carei, localităţile Junj, Lazuri, Ardud şi altele din zona Satu Mare, precum şi localităţile Ilda, Recea, Lăpuşel. Somcuta, Bozânta din Maramureş.

Vom găsi sute de familii de moţi în oraşele Carei şi în municipiile Satu Mare şi Baia Mare, precum şi zeci de familii de moţi în oraşele: Seini, Sighetu Marmaţiei, Vişeu de Sus şi Borşa. Numărul mare al moţilor şi al simpatizanţilor acestora, cu problemele lor specifice, a făcut posibilă înfiinţarea unor filiale ale Societăţii "Avram Iancu" şi în această parte de ţară.

Se poate constata că există o caracteristică comună privind comunitatea de idei, de făptură psihică şi de interese economice între moţi, oşeni şi maramureşeni. De altfel, relaţiile dintre moţi şi maramureşeni sunt vechi, nu puţini maramureşeni au scăpat cu viaţa fugind la fraţii din Munţii Apuseni. Amintesc în acest sens doar câţiva: Ioan Buteanu, Simion Balint, Nicolae Solomon, Ioan Pop Dâmbul şi alţi colaboratori apropiaţi ai lui Avram Iancu în revoluţia din 1848.

Conducătorii Ardealului şi ai Ţărilor Române şi-au acordat adăpost şi sprijin reciproc în momente de cumpănă pentru ţările lor. Cetatea Sătmanului a adăpostit în caz de nevoie, iar alteori a fost gazdă pentru oaspeţii Ţărilor Române.

Respectul pentru aceşti înaintaşi ai neamului a făcut ca prin grija şi preocuparea unui fiu de moţ din această parte a ţării, cu sprijinul şi ajutorul localnicilor, să fie ridicat bustul lui Horea din Scărişoara Nouă, busturi ale lui Ioan Buteanu în Şomcuta Mare şi în Sighet şi bustul lui Avram Iancu în oraşul Carei.

La strigătul strămoşilor noştri care zac în pământul Ardealului, au venit şi s-au încetăţenit în Sătmar şi Maramureş moţi de

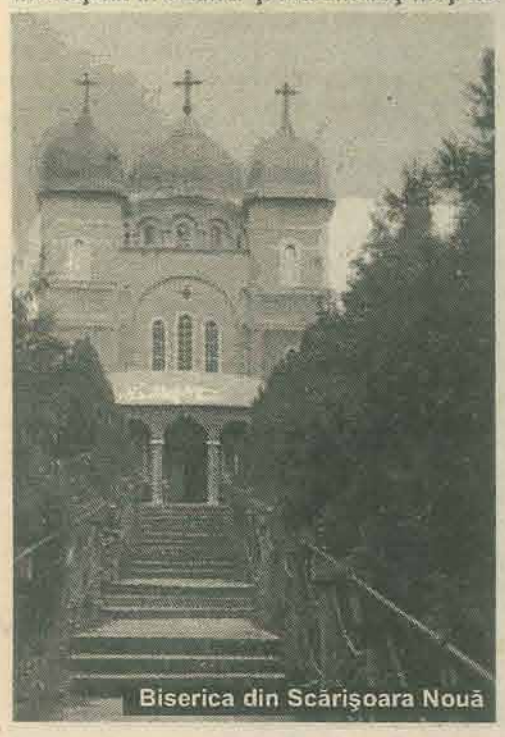

Biserica din Scărişoara Nouă

pe Valea Arieşului, a Vidrei şi a Ponorului. De pe Valea Someşului şi a Drăganului, din Zarand, din zonele Beliş şi Ciucea. Din toată Ţara Moţilor.

Evenimentul a avut loc după primul război mondial. Trebuie însă ştiut că mai înaintea acestora au venit moţii oprimaţi şi urmăriţi de cei a căror putere a fost lezată prin revoluţiile de la 1784 şi 1848, când mulţi moţi au fost urmăriţi pentru a fi pedepsiţi, iar o mare parte din moţi au fost dislocaţi şi duşi în robie pe Câmpia Tisei.

Dar mai înainte de aceştia, au fost moţii şi luptătorii lui Menumorut şi Gelu, care stăpâneau acest teritoriu de la strămoşii lor daci, care le-a fost luat cu forţa în secolele IX - XII de către acei care au penetrat pe diferite căi în Ardeal.

Bustul lui Horea în faţa muzeului din Scărişoara Nouă

Meritã cunoscută viaţa acestei populaţii de moţi pentru a le cunoaşte greutăţile de început. În 1921 - 1924 au sosit aici în câmpul liber şi au trebuit să se descurce în condiţiile în care nu dispuneau de utilaje agricole, de seminţe şi chiar de animale de tracţiune. Depăşind greutăţile, aceşti oameni, printr-un efort deosebit, neglijând viaţa şi hrana, au reuşit să-şi înjghebe gospodării modeste şi unele chiar frumoase.

Munca paşnică şi liniştită a acestor oameni a fost conturbată începând cu evenimentele anului 1936, când fascismul s-a impus în Europa ca o putere politică. Astfel, a apărut naţionalismul, şovinismul şi revizionismul. Oamenii au început să fie timoraţi de groaza războiului şi a cotropirii teritoriului

De ceeea ce le-a fost frică atunci moţilor, nu au scăpat. În toamna anului 1940 sate întregi de moţi au trebuit să ia drumul bejeniei în România. Timp de patru ani şi şase luni au mărşăluit cu familiile în căruţe sau pe trenuri, în vagoane deschise, de la frontiera de nord-vest la cea de răsărit şi de aici apoi spre centrul ţării. Aceşti oameni au trăit vremuri biblice. Scoşi din locuinţe, insultaţi şi batjocoriţi, brutalizaţi şi aruncaţi peste frontieră în cei patru ani şi şase luni, au dus o viaţă uneori inumană. Bilanţul drumului "Golgotei" pentru această populaţie de moţi a fost tragic. Lipsa condiţiilor de trai, de îmbrăcăminte şi de locuit a secerat în această perioadă mii de vieţi, a unor copii şi bătrâni, precum şi a unor adulţi. Nu se putea altfel, în condiţiile în care cerul îţi era acoperiş şi pământul aşternut. Pe frontul de răsărit şi apus, precum şi în lagărele din Rusia şi Germania au murit sute de feciori în floarea vârstei. Consecinţele politicii horthysto-fasciste în perioada expulzării a afectat starea de sănătate a întregii populaţii, ceea ce s-a exprimat în scăderea ratei de viaţă a acestei populaţii la circa 45 - 50 de ani.

Reîntorşi acasă, în primăvara anului 1945, căldura căminului propriu şi aburii pământului au însufleţit oamenii şi le-a dat tăria necesară unei munci paşnice şi a unei linişti sufleteşti. S-au pus moţii pe muncă cu ambiţie, reuşind să-şi ridice gospodării tot atât de frumoase, ba unii chiar mai frumoase decât a acelora care se considerau băştinaşi şi nu au fost clintiţi din loc. Salturi spectaculoase s-au înregistrat de către moţi şi în domeniul culturii şi educaţiei. Mulţi din fiii moţilor au reuşit să urce trepte sociale importante. Astăzi moţii sunt stimaţi şi apreciaţi de semenii lor pentru hărnicia, corectitudinea şi conduita lor morală. Moţii noştri sunt oameni paşnici, liniştiţi, toleranţi şi sociabili. Trăiesc şi muncesc alături de maghiari şi şvabi, cu care se ajută reciproc. Nu au probleme litigioase şi nu au ce împărţi cu aceştia. Cu toţii se străduiesc pentru ridicarea social-economică a acestui colţ de ţară. Au învăţat şi moţii să-i spună lui Vasile, Loaţi iar lui Iosif, Ioşca, iar la vinars să-i spună palinca. În acelaşi timp, prietenii lor unguri şi şvabi au învăţat să mănânce mămăligă, ceapă, brânză, să crească oi şi să spună Monica, Doina şi Ghiţă. Este un proces firesc, pe care îl cere Europa de mâine. Cu toţii sunt convinşi că vremurile de tristă amintire a lui Horty, Hitler şi Stalin nu se vor mai reîntoarce. Înţelegerea şi colaborarea între oameni este graniţa păcii şi liniştii viitorului, pe care cu toţii trebuie să-l înfăptuiască.

Relaţiilor moţilor cu oşenii din Sătmar şi cu maramureşenii lui Bogdan au depăşit pragul prieteniei, ajungând în rapoturi de cuscrie. Tot mai mulţi tineri moţi se căsătoresc cu fete din Oaş şi Maramureş. Dacă treburile vor merge tot aşa va trebui să se organizeze încă în târg al fetelor. Împreună, moţii, oşenii, maramureşenii reprezintă viitorul şi liniştea noastră. Manifestările cultural-patriotice ale sătmărenilor şi maramureşenilor sunt mai frecvente şi puternice, dar nici moţii nu se lasă. Vin din urmă cu toate forţele. În mediul rural activitatea cultural-patriotică şi cea religioasă gravitează în zona satului Scărişoara Nouă, unde s-a organizat un muzeu zonal cu secţie de istorie şi etnografie. În cele nouă încăperi ale muzeului sunt expuse obiecte de uz casnic şi gospodăresc, ceramică, obiecte de uz personal şi de cult, specifice moţilor, precum şi documente de istorie privitoare la marile evenimente la care au participat strămoşii noştri. În faţa acestui muzeu stă falnică statuia lui Horea. Tot în această localitate a început în 1990 construcţia mănăstirii "Sf. Ioan Botezătorul", care va trebui să devină un izvor de cultură şi educaţie românească.

Monumente ale eroilor, troiţe, biserici se găsesc în toate satele moţilor.

Cât priveşte mediul urban, moţii din Sătmar gravitează spre Carei, unde spiritul lui Avram Iancu domină asupra tuturor, iar cei din Maramureş gravitează spre Baia Mare unde filiala Societăţii "Avram Iancu" se străduieşte, insistă şi stăruie la ridicarea unui grup statuar a lui Avram Iancu şi a tribunilor săi maramureşeni.

Fraţilor din munţi! Veniţi mai des pe la noi. Vizitele voastre sunt o hrană sufletească pentru noi, ne încarcă inimile cu spiritul Munţilor Apuseni, ne asigură liniştea şi ne întăresc credinţa în viitor. Veniţi să cinstim aici, în Câmpia Tisei, memoria lui Horea şi Iancu, ca la ei acasă.

Ioan BÂTEA,
Baia Mare

Câmpeni - o posibilă capitală a turismului

Scriitorul german Bergner, unul din călătorii străini pe aceste meleaguri caracteriza oraşul Câmpeni astfel: "Câmpeni e centrul unui ţinut muntos asemenea căruia rar se întâlneşte în Europa... Acela care a avut norocul să călătoarească câteva săptămâni prin acest ţinut călare pe simpaticii cai de munte, va păstra cele mai fericite amintiri din viaţa sa şi nu-l va uita niciodată".

Peştera Lucia se află într-un deal de calcar la Gura Sohodolului, lângă Câmpeni. Are o adâncime necunoscută. Tokay Moor, scriitor maghiar, în romanul său "Sărmanii bogaţi" sau "Faţa Neagră" vorbeşte despre această peşteră, acţiunea petrecându-se în acest loc. Un document din 1856 spune că în peşterile Lucia Mare şi Lucia Mică s-au găsit resturi de *ursus spaeleus*.

De la Câmpeni şi până la cele mai importante monumente ale naturii şi locuri istorice din împrejurimi sunt distanţele: până la peşterile Lucia Mare şi Lucia Mică - 2,5 km; până la Dealul cu melci din comuna Vidra - 19,5 km; până la Cascada de la Vidra - 19,5 km; până la Casa Iancului, Inceşti, comuna Avram Iancu - 21 km; până la Muntele Găina (1486 m) cu "Târgul de fete" - 30 km; până la comuna Avram Iancu - 25 km; până la comuna Albac - 18 km;

Nour CRISAN
Biserică în Apuseni

până la Cheile Albacului - 23 km; până la Cheile Ordâncuşii, comuna Gârda - 35 km; până la Peştera lui Ionele, comuna Gârda - 34 km; până la Gheţarul de la Scărişoara, comuna Gârda (1200 m altitudine) - 42 km; până la Peştera Coteţul Dobreştilor, comuna Gârda - 37 km; până la Gheţarul de la Vârtop, comuna Arieşeni prin Gâda Seacă - 50 km; până la Cascada Vârciorog (850 km), comuna Arieşeni - 50 km; până la Fericet, prin comuna Horea - 27 km; până la Dealul Cloceştilor, Cărpiniş - 4 km; până la Galeriile romane, de la Roşia Montană - 16 km; până la Detunata, comuna Bucium - 28 km; până la Poiana Narciselor - 38 km; până la Muzeul etnografic, comuna Lupşa - 18 km; până la Fagul Împăratului, sat Muncel, Baia de Arieş - 21 km; până la Huda lui Papară şi mănăstire, comuna Sălciua - 42 km; până la Monumentul eroilor, comuna Sălciua - 39 km; până la Schitul de la Poşaga de Sus - 50 km.

Prof. Vasile BUD,
preşedinte al filialei Câmpeni a Societăţii "Avram Iancu"

"Flori de Maramureş" în Germania

Ansamblul folcloric "Flori de Maramureş", patronat de Societatea "Avram Iancu" din România, filiala Vişeu de Sus a onorat recent cu participarea, un mare festival internaţional de arte şi tradiţii în Germania. Un mega-festival la Lindenholzhausen, landul Hessen, cu peste 200 competitori sau simpli participanţi, sub semnul generos al prieteniei şi artei care nu cunoaşte frontiere. Harmonie Festival '99 va rămâne, cu siguranţă, pentru toţi componenţii Ansamblului folcloric "Flori de Maramureş" o amintire care nu se va şterge uşor.

Instruit de Anica Igna, coordonat de prof. Viorel Igna, amândoi foşti dansatori, Ansamblul folcloric "Flori de Maramureş" din Vişeu de Sus are în alcătuire tineri şi foarte tineri, frumoşi, exuberanţi şi sinceri în tot ce fac. Numele ansamblului a fost inspirat de renumitele flori de mină zămislite în adâncuri, care, scoase la lumină, s-au metamorfozat în elemente umane, în mândria şi speranţa moroşenilor. Elevi în şcoli generale sau la liceu, el argumentează cu mijloacele cele mai sigure, imposibil de contrazis, că folclorul poate deveni pasiune nu doar pentru specialişti sau pentru comunităţile rurale, ci şi pentru tineri orăşeni, ai căror strămoşi au cântat în şezători şi la horă. Pentru evoluţia de doar 12 minute a ansamblului în concurs, acesta a obţinut (la prima ieşire peste hotare!) un punctaj onorabil, clasându-se pe poziţia a V-a cu 19 puncte. În concurs, maramureşenii au prezentat şase dansuri şi au schimbat patru costume ("Muiereasca", o suită de pe Valea Lăpuşului, o alta de "Sub Codru", Fecioreasca fetelor din Crihalma, precum şi dansuri din Maramureş), care au impresionat asistenţa prin naturaleţea cu care oamenii aceştia cântă şi joacă aşa cum o fac la ei acasă, într-o manieră nealterată de nici un fel de agresiuni pesudo-folclorice; prin costumele autentice, ţesute manual şi colorate potrivit tradiţiei; prin vitalitatea lor ieşită din comun şi tonalităţile specifice şi inconfundabile ale cântecului maramureşean. Pentru aceste trăsături definitorii şi altele asemenea, ansamblul şi-a câştigat simpatia organizatorilor, fiind ales, dintre cele 200 de formaţii sau grupuri participante, să evolueze şi în spectacolul de gală care a încheiat festivalul. La succesul ansamblului au contribuit şi cele două soliste vocale, Niţa Năsui şi Rodica Marcovenschi. Compatrioţii noştri au susţinut patru spectacole în festival şi au mai fost invitaţi să evolueze şi la aniversarea a 50 de ani de existenţă a asociaţiei folclorice "Schlesische Trachtengruppe" Wiesbaden-Delhenheim. Prezenţa românească la Lindenholzhausen a fost una apreciată unanim, ceea ce deschide Ansamblului folcloric "Flori de Maramureş" calea afirmării internaţionale.

M. BOCU

Singura soluţie pentru o vară fierbinte:

"Uniţi şi demni pentru neam şi ţară!"

Evenimente felurite, şi mai bune, şi mai rele, se succed unele după altele, încercând în această vară, poate mai mult ca oricând, tăria inimilor celor mai mulţi dintre români.

Se detaşează prin importanţa şi semnificaţiile lor, manifestările declanşate încă de anul trecut, dedicate împlinirii a 150 de ani de la Revoluţia Română din Transilvania din 1848 - 1849 şi cele prilejuite de aniversarea a 175 de ani de la naşterea ilustrului conducător al Revoluţiei de la mijlocul veacului trecut, Craiul Munţilor, Avram Iancu.

Dacă mulţi dintre vremelnicii diriguitori ai scenei politice româneşti n-au acordat importanţa cuvenită evenimentelor, am constatat cu bucurie că adevăratele forţe patriotice au strâns rândurile, trecând peste asperităţile care le-au măcinat fără folos forţele, în dispute sterile, ani de-a rândul, dându-i mâna, spre slava marelui erou transilvan...

Aşa s-a întâmplat şi la Reuniunea Naţională a Moţilor de la Braşov (10 - 11 iunie), aşa s-a întâmplat şi la Câmpeni şi la Vidra (20 iunie), când s-a marcat aniversarea naşterii lui Avram Iancu, şi la Dupăpiatră, locul care aminteşte de încleştarea sângeroasă de acum 150 de ani...

N-au făcut excepţie de la această regulă nici manifestările prilejuite de înălţarea monumentelor de la Sighet şi de la Mărişel, spre cinstirea a doi dintre colaboratorii cei mai apropiaţi ai Crăişorului, devotaţi cauzei românilor transilvăneni: prefectul Ioan Buteanu şi destoinica luptătoare Palaghia Roşu, mama centurionului Indrei Roşu, cea care, în fruntea femeilor din Mărişel, a contribuit decisiv la dobândirea răsunătoarei izbânzi în bătălia de pe Muntele Grohotul.

Urmează, ca-n fiecare vară, în miez de iulie, Târgul de pe Muntele Găina, bun prilej de reunire a locuitorilor Ţării Moţilor şi a altor mii şi mii de români, dornici să fie părtaşi ai tradiţionalului act patriotic şi cultural, de cinstire, prin cântec, joc şi voie bună, a bravilor eroi ai Cetăţii Apusenilor.

Iată, se perindă evenimente care de care mai dragi inimii românului, la care participanţii, oricare ar fi ei, chiar dacă vin cu sufletele deschise, simt, vrând nevrând, câte o strângere de inimă. Prea puţini sunt cei împăcaţi cu vremurile şi nenumăraţi cei care tânjesc încă spre împlinirea, într-o mai mare măsură, a mistuitorului dor al Crăişorului...

Oricât de multe şi de mari vor fi promisiunile dregătorilor care se vor perinda pe la microfoanele Găinii, moţii, şi nu numai ei, nu mai vor vorbe, ci vor fapte! Este tot mai evident că ieşirea din prelungitul impas în care se află ţara, se poate realiza doar prin implicarea celor mari şi celor mici, prin unitatea, în bună credinţă şi în demnitate a forţelor care vor cu adevărat binele ţării, indiferent de coloratura lor politică...

Emil LUCA

In memoriam

Vichentie Idvorean (1925 - 1999)

Sâmbătă, 22 mai, în oraşul Novi - Sad din Voivodina (Iugoslavia), după o scurtă dar grea suferinţă, inima unui mare român, ziaristul pensionar Vichentie Idvorean, a încetat să mai bată.

Personalitate marcantă a minorităţii române din Iugoslavia, promotor şi apărător al identităţii etnice a comunităţii românilor din Voivodina şi Valea Timocului, Vichentie Idvorean - Chenta s-a născut pe data de 29 nov. 1925 în frumoasa localitate românească Iancov Most (Podul lui Iancu) din apropierea de Novi Sad.

În anul 1942 a absolvit Şcoala Normală din Vârşeţ (secţia română). Deşi nu a lucrat în învăţământ, a fost mereu prezent în viaţa culturală şi social-politică a românilor de pe acele meleaguri, funcţionând, în cadrul editurii "Frăţie şi unitate" din localitate ca director pentru tipărirea cărţilor în limba română şi, mai apoi, la Casa de Presă şi editură "Libertatea" din Panciovaca, ziarist.

Vreme de 30 de ani (din 1954 până în 1989 - cînd a ieşit la pensie) a lucrat la postul de radio Novi - Sad - redacţia programului în limba română- ca ziarist - reporter, redactor, şi, mai târziu, redactor şef şi responsabil al acestui program unde şi-a adus un substanţial aport, triplând timpul afectat emisiunilor zilnice în limba română şi diversificând grila de programe.

Paralel, a desfăşurat o bogată activitate pe tărâm socio-cultural , ca secretar al Uniunii Culturale Române din Banatul iugoslav, preşedinte al Societăţii de Limba Română, cât şi al Festivalului de foclor şi muzică românească din Voivodina (cea mai amplă manifestare cultural - artistică a românilor bănăţeni din spaţiul iugoslav),

membru în Consiliul Comunităţii Românilor din Iugoslavia şi preşedinte al Filalei din Novi Sad a acestei comunităţi.

După pensionare a muncit cu aceeaşi abnegaţie, devenind redactor şef şi responsabil al ziarului "Cuvîntul Românesc"- organ al Comunităţii Românilor din Iugoslavia- şi al revistei "Vorba noastră"- ziarul românilor timoceni.

A ajutat mai multe filiale ale C.R.I în redactarea şi tipărirea unor publicaţii locale (precum cele de la Gârcia şi Satu Nou) contribuind în mod hotărâtor, prin tot ce afăcut, la păstrarea identităţii naţionale a minorităţilor româneşti din Iugoslavia. Ca ziarist a făcut numeroase deplasări la fraţii săi din România (participând la manifestările cultural - artistice de la Timişoara, Caransebeş, Arad şi Deva), devenind un prieten apropiat şi sincer al Societăţii "Avram Iancu". Urma să facem o vizită la românii din valea Timocului, în primăvara acestui an. Toate preparativele erau finalizate, dar războiul ne-a amânat plecarea, din nefericire, pentru totdeauna alături de Domnia Sa, care a plecat singur pe drumul fără întoarcere, lăsându-ne cu inimile triste şi sfâşiate de durere pe toţi cei care l-au cunoscut, iubit şi apreciat.

Dumnezeu să-l ierte şi să-i odihnească sufletul său nobil.

Ioan CIAMA,
vicepreşedinte al Societăţii Cultural - Patriotice "Avram Iancu " din România

Copil de moţ

Fără sârg,
Cu căciula cât un ciubăraş de mare,
Trece, domol, prin târg
Să-şi vândă cele două ciubare...
Cu faţa arsă de soare şi slabă,
Ca muntele, el n-are nici o grabă...
În ochii vineţii azurul îl poartă
Din uliţă-n uliţă, din poartă-n poartă...
Se pierde printre oameni, flămând,
Cu-al Detunatei cer, în gând...
În lupta asta grea pentru pâine,
Unde-i va duce ziua de mâine?!...

Aron COTRUŞ

Iancule Mare

Publicaţie editată de Societatea "Avram Iancu" din România, Cluj-Napoca, Calea Dorobanţilor 70;
Preşedinte: **Constantin SICOE**

Colegiul de redacţie:

Redactor-şef: **Emil LUCA**
Redactori: Victor BERCEA, Petre BUCŞA, Ioan CIAMA, Ioan Al. CRIŞAN, Otilia CROITORU, Alexandru DARABAN, Eugen GOIA, Ioan HERINEANU, Vasile LECHINŢAN, Pamfil MATEI, Gelu NEAMŢU, Petrişor Horea OARGĂ, Ioan POGAN, Alexandru RUS, Vasile TUTULA, Teodor ŞANDOR, Nicolae ŞTEIU
Grafica: Lazăr MORCAN

Tiparul executat la GARAMOND S.R.L.
3400 Cluj-Napoca, Str. Fabricii, Nr. 93-105, Tel: 154264 Fax: 414054